

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105004/I/2020/36097107839817220

Základné zásady a pravidlá medzinárodného práva

Diplomová práca

2020

Bc. et Bc. Petra Lešová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Základné zásady a pravidlá medzinárodného práva

Diplomová práca

Študijný program: hospodárska diplomacia

Študijný odbor: ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného práva

Vedúci záverečnej: prof. JUDr. Stanislav Mráz, CSc.

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že pri vypracovaní záverečnej práce som postupovala samostatne a uviedla som v nej všetku použitú literatúru.

Dátum: 27. apríla 2020

.....

Pod'akovanie

Týmto by som chcela vyjadriť pod'akovanie vedúcemu svojej diplomovej práce Prof. JUDr. Stanislav Mráz, CSc.. za poskytnutú odbornú pomoc, rady a pripomienky, ktoré boli veľmi užitočné a využila som ich pri písaní tejto práce.

ABSTRAKT

LEŠOVÁ, Petra: Základné zásady a pravidlá medzinárodného práva. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie. – Vedúci záverečnej práce: prof. JUDr. Stanislav Mráz, CSc. – Bratislava: FMV EU, 2018, 54 s.

Cieľom záverečnej práce je analyzovať pravidlá a základné zásady medzinárodného práva stanovených v Deklarácii zásad medzinárodného práva, týkajúcich sa priateľských vzťahov a spolupráce štátov z roku 1970. Práca je štruktúrovaná do piatich kapitol, pričom konkrétna problematika je následne rozpracovaná v jednotlivých podkapitolách. Úvodná kapitola rieši pojmový vývoj medzinárodného práva od obdobia staroveku až po súčasnosť, na ktorý systematicky nadväzuje v druhej kapitole charakteristika pojmu, predmetu a osobitostí medzinárodného práva. Všeobecný úvod je zakončený v tretej kapitole definovaním vzťahu medzi vnútroštátnym a medzinárodným právom prostredníctvom troch významných teórií. Jadro tejto záverečnej práce predstavujú štvrtá a piata kapitola, ktoré poskytujú členenie pravidiel a sumarizáciu všeobecných zásad medzinárodného práva s detailným rozborom ich špecifik v priebehu kodifikačného vývoja a poukázaním na porušenia jednotlivých zásad na praktických prípadoch.

Kľúčové slová: medzinárodné právo, zásady, Organizácia spojených národov, Charta OSN

ABSTRACT

LEŠOVÁ, Petra: Fundamental Principles and Rules of International Law. – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy. – Consultant: prof. JUDr. Stanislav Mráz, CSc. – Bratislava: FMV EU, 2020, 54 p.

The main goal of the final thesis is to analyze the fundamental rules and principles of international law set out in the Declaration of Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation of States of 1970. The work is structured into five chapters, while specific issues are subsequently elaborated in individual subchapters. The introductory chapter addresses the conceptual development of international law from the period of antiquity to the present, which is systematically followed in the second chapter by the characteristics of the concept, subject and peculiarities of international law. The general introduction concludes in the third chapter by defining the relationship between national and international law through three important theories. The core of this thesis is the fourth and fifth chapters, which provide a division of the rules and a summary of the fundamental principles of international law with a detailed analysis of their specifics during codification development and pointing out violations of individual principles in practical cases.

Key words: international law, principles, United Nations, UN Charter

Obsah

Úvod	9
1. Historický vývoj medzinárodného práva.....	11
1.1 Starovek	11
1.2 Tradičné medzinárodné právo	12
1.3 Všeobecné medzinárodné právo	13
1.4 Medzinárodné právo po 2. svetovej vojne	15
2. Charakteristika medzinárodného práva	15
2.1 Pojem	16
2.2 Predmet právnej úpravy	16
2.3 Osobitosti medzinárodného práva	18
2.3.1 Osobitosť subjektov	18
2.3.2 Osobitosť sankcií	18
2.3.3 Osobitosť prameňov	19
3. Vzťah medzinárodného práva a vnútroštátneho práva	20
3.1 Monistická teória s primátom vnútroštátneho práva.....	21
3.2 Monistická teória s primátom medzinárodného práva.....	21
3.3 Dualistická teória	21
4. Pravidlá medzinárodného práva.....	22
4.1 Zmluvné pravidlá, obyčajové pravidlá, záväzné rozhodnutia medzinárodných orgánov a organizácií	23
4.1.1 Zmluvné pravidlá	23
4.1.2 Obyčajové pravidlá	24
4.1.3 Záväzné rozhodnutia medzinárodných orgánov a organizácií	25
4.2 Materiálne a procesná pravidlá	25
4.3 Časovo obmedzené a časovo neobmedzené pravidlá	26
4.4 Dispozitívne a kogentné pravidlá	27
4.5 Normy a zásady	28

4.5.1 Všeobecné a základné zásady	29
4.6 Univerzálne, partikulárne a individuálne pravidlá.....	30
4.7 Normy „hard law“ a „soft law“.....	31
5. Základné zásady medzinárodného práva	32
5.1 Zásada zákazu hrozby silou a použitia sily.....	33
5.1.1 Kodifikačný vývoj zákazu hrozby silou a použitia sily.....	33
5.1.2 Kongo v. Uganda	35
5.2 Zásada mierového riešenia medzinárodných sporov	36
5.2.1 Proces kodifikácie mierového riešenia medzinárodných sporov.....	36
5.2.2 Nikaragua v. Spojené štáty americké.....	37
5.3 Zásada neintervencie v medzinárodnom práve.....	38
5.3.1 Kodifikačný proces zásady neintervencie	39
5.3.2. Kosovo	40
5.4. Zásada povinnej spolupráce štátov	40
5.4.1 Charakter zásady povinnej spolupráce	41
5.5 Zásada rovnoprávnosti a sebaurčenia národov	42
5.5.1 Kodifikácia zásady rovnoprávnosti a sebaurčenia národov.....	43
5.5.2 Západná Sahara.....	44
5.6. Zásada zvrchovanej rovnosti štátov	45
5.6.1 Kodifikačný proces zásady zvrchovanej rovnosti štátov.....	45
5.6.2 Wimbledon	46
5.7 Zásada „pacta sunt servanda“	47
5.7.1 Zásada „pacta sunt servanda“ v procese kodifikácie	48
5.7.2 Gabčíkovo- Nagymaros	48
Záver	50
Zoznam použitej literatúry	52

Úvod

Pojem Medzinárodné právo označuje samostatný právny systém, ktorý pôsobí nad rámec vnútroštátnej jurisdikcie a upravuje vzťahy medzi subjektami medzinárodného práva, predovšetkým štátmi. V súčasných podmienkach internacionalizácie sveta je významným prostriedkom pri riešení globálnych problémov, rovnako ako otázok mierovej spolupráce štátov prípadne problémov týkajúcich sa zachovania mieru a bezpečnosti. Aktuálne eskalujúca situácia vo svete ma viedla k výberu takto širokospektrálnej témy, ktorá predstavuje kľúčovú úlohu v kontexte medzinárodných vzťahov.

V snahe spracovať danú tému s odbornou starostlivosťou som sa snažila čerpať poznatky predovšetkým od renomovaných českých a slovenských autorov, najmä vo forme knižných zdrojov, monografií, článkov, či už v tlačnom alebo elektronickom časopise, rovnako ako analýzou noriem medzinárodného práva akými sú napríklad Charta OSN, Deklarácia zásad medzinárodného práva, týkajúcich sa priateľských vzťahov a spolupráce štátov, Štatút Medzinárodného súdneho dvora a Viedenský dohovor o zmluvnom práve.

Sumarizáciou, detailným rozpracovaním a súčasne poukázaním na porušenia jednotlivých zásad medzinárodného práva táto diplomová práca sleduje pochopenie pri ich uplatňovaní v rámci kodifikačného procesu. Z tohto dôvodu sa v úvodnej kapitole práce venujem historickému vývoju medzinárodného práva od obdobia staroveku až po súčasné medzinárodné právo po 2. svetovej vojne. Rovnako významným je vymedzenie charakteristických prvkov pre medzinárodné právo, ktoré sú definované v druhej kapitole. Rozobraný je samotný pojem, predmet právnej úpravy a napokon osobitosti medzinárodného práva, ktoré sa prejavujú v osobitosti subjektov, sankcii a prameňov. Všeobecný úvod je zakončený rozborom vzťahu medzinárodného a vnútroštátneho práva v tretej kapitole odkazujúc na tri základné teórie, prostredníctvom ktorých je tento vzťah interpretovaný.

Ďalej sa v diplomovej práci presúvame do štvrtej kapitoly, ktorá analyzuje členenie pravidiel medzinárodného práva z rôznych aspektov a zároveň vymedzuje ich definičné znaky. Vychádzajúc z právnej náuky pritom členíme pravidlá podľa: spôsobu vzniku a formy existencie, obsahu, doby platnosti, právnej sily, stupňa zovšeobecnenia, rozsahu platnosti a významu a napokon jednoty obsahu a kvality formy.

Jadrom tejto práce je piata kapitola, ktorá definuje jednotlivé všeobecné zásady medzinárodného práva vychádzajúc z Deklarácie zásad medzinárodného práva, týkajúcich

sa priateľských vzťahov a spolupráce štátov z roku 1970. Tieto zásady sú pritom formulované ako princípy, ktoré medzinárodné spoločenstvo uplatňuje pri dosahovaní cieľov stanovených v Článku 1 Charty OSN. Sedem zásad definovaných v Deklarácii následne jednotlivé podkapitoly detailne analyzujú a poskytujú prehľad procesu kodifikácie. Zároveň uvádzam aj praktické príklady v podobe najdôležitejších rozsudkov v medzinárodnom práve, ktoré pojednávajú o porušeníach konkrétnych zásad.

1. Historický vývoj medzinárodného práva

Rozvoj ľudskej spoločnosti do veľkej miery súvisí s medzinárodným právom, ktorého vývoj je podmienený existenciou štátov, ktoré predstavujú politickú organizáciu spoločnosti, rovnako ako externými okolnosťami, ktoré viedli k ich vzájomnej spolupráci. Za prvopočiatok medzinárodného práva preto možno považovať obdobie, kedy víťazí idea uprednostňujúca spoločné záujmy pred vnútornou izoláciou štátov, z čoho pramení aj potreba právnej úpravy odlišnej od jednotlivých vnútroštátnych právnych poriadkov. Dôležitým znakom pri formovaní medzinárodného práva je vznik individuálnych pravidiel zdôvodnený konkrétnymi potrebami v danom období resp. v určitej oblasti, a teda neucelenosť právneho systému ako takého. Inštitúty medzinárodného práva rovnako ako konkrétne normy sú výsledkom praktického fungovania štátov.

Veľký dôraz sa zároveň kladie na rovnosť členov medzinárodného spoločenstva, a to z dôvodu, aby sa vzťahy medzi nimi mohli upravovať v rovnakej kvalite ako je to v prípade suverénnych štátov. Rozdielna ekonomická sila, stupeň kultúrneho, technologického či náboženského vývoja sú len zopár príkladmi spôsobujúcimi faktickú nerovnosť štátov. Práve tá bola dôvodom, prečo malo medzinárodné právo dlhodobo výlučne regionálny charakter, z čoho ďalej vyplýval jeho obmedzený rozsah pôsobnosti. Medzinárodné právo bolo využívané vyspelejšími štátmi resp. zoskupeniami štátov najmä na ochranu a presadzovanie individuálnych záujmov až do začiatku 20. storočia. V tomto období vznikajú pravidlá medzinárodného práva, ktoré sa naopak sústreďujú na kolektívny záujem medzinárodného spoločenstva.

1.1 Starovek

Pre starovek je typická existencia mocenských centier založených na geografickej blízkosti štátov, čo bolo významné pri tvorbe medzinárodných pravidiel, ktoré majú najmä regionálny charakter. V tomto období sa rozvíjal predovšetkým inštitút medzinárodných zmlúv a práve medzinárodné právo slúžilo na posilňovanie postavenia najsilnejšieho člena napríklad pri uzatváraní nerovnoprávných zmlúv.

Rovnako dôležitým inštitútom v období staroveku bolo diplomatické zastúpenie ad hoc. Jednotlivé úlohy diplomatického zastúpenia sa v priebehu svojho vývoja menili, no

funkcia vyslanca ako reprezentanta panovníka bola od začiatku nezmenená, s čím súviselo aj požívanie určitých výsad a imunit pre tieto osoby.

Ďalším aspektom, ktoré riešilo medzinárodné právo boli pravidlá vojny. Aj napriek existencii koncepcie spravodlivých vojen bol ich priebeh nadmerne krutý a nehumánny v porovnaní s moderným ponímaním.¹

1.2 Tradičné medzinárodné právo

Aj v stredoveku zostáva dôležitou charakteristickou črtou medzinárodného práva existencia regionálnych centier s osobitnými pravidlami. Najvyššiu funkciu v stredovekom spoločenstve predstavuje cisár, ktorého korunuje pápež. Ako je zrejmé, kresťanstvo je duchovným základom a zároveň zjednocujúcim prvkom. Pre medzinárodné vzťahy rovnako ako medzinárodné právo je však príznačný dualizmus, kde na jednej strane vystupuje pápež ako predstaviteľ katolíckej cirkvi naproti cisárovi Rímskej ríše. V tomto období cirkev plní viaceré funkcie: tvorí nové pravidlá, garantuje prijaté záväzky, uschováva uzavreté medzinárodné zmluvy, pápež vystupuje pri riešení medzinárodných sporov, atď.

Cirkev sa ako prvá pokúsila v priebehu 11. a 12. storočia kodifikovať pravidlá vojnového práva, ktorého základom bola ochrana určitých osôb, ako napríklad žien, roľníkov a rehoľníkov, pred bojujúcou armádou. Tvrdila pritom, že ide o večné právo Božieho pôvodu, a preto sa jej musia podvoliť jednotlivci rovnako ako aj štáty. Cirkevné koncily predstavovali platformu, kde sa riešili nie len teologické témy, ale aj politické a právne problémy. V dôsledku tohto hierarchického podradenie pod cirkev sa medzinárodné právo rozvíjalo len vo veľmi obmedzenej miere a v podstate tvorilo súčasť teologického práva.

Až vďaka prirodzeno-právnej koncepcii Hugo Grotia (1583-1645) dochádza k sekularizácii medzinárodného práva. Popiera Boží pôvod zákonitostí a naopak vychádza z ľudskej prirodzenosti a rozumu. Deklaruje, že prvotným zdrojom prirodzenosti je rozum a nie Boh.

V dôsledku rozpadu feudálneho systému vznikajú prvé samostatné štáty. Boj o náboženskú hegemoniu v Európe je následkom nových náboženstiev ako protestantizmus a luteranizmus, ktoré so sebou priniesol vznik nových štátov. Kumulácia tlaku spôsobená

¹ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 20 s. ISBN 978-80-8168-316-9

rozlišnosťou náboženstiev vyústila až do tridsaťročnej vojny(1618-1648), ktorá bola ukončená Westfálskymi mierovými zmluvami. Tieto zmluvy pritom predstavujú vznik nového medzinárodného systému, ktorého základ tvorí pluralita nezávislých štátov. Vznikom nového systému vzrastá aj potreba právnej úpravy vzťahov medzi členmi. Všeobecne možno tento systém pravidiel označiť ako tradičné medzinárodné právo.

Nárast významu medzinárodného obchodu bol dôležitým faktorom pri rozvoji diplomatického zastúpenia. Pôvodné ad hoc diplomacie boli nahradené stálymi zastúpeniami, čo si vyžadovalo precíznejšiu úpravu diplomatických imunit a výsad.

Medzinárodné právo v tomto období nevyklúčovalo použitie sily v medzinárodných vzťahoch a vojna sa považovala za prostriedok zahraničnej politiky štátov. Haagske mierové konferencie (1899, 1907) sa prvýkrát usilovali o komplexnú úpravu pravidiel vojny s cieľom zabezpečiť medzinárodnú stabilitu.

Významnou charakteristickou črtou pre medzinárodné právo bolo, že jeho pravidlá sa týkali len štátov, ktoré boli členmi vtedajšieho medzinárodného spoločenstva. Na ostatné štáty sa nevzťahovali, a teda barbarské, necivilizované a nekresťanské štáty nemohli požívať ani ich ochranu. Typickým prostriedkom medzinárodných vzťahov boli kapitulačné zmluvy, ktoré predstavovali nerovnoprávne dohovory s mimoeurópskymi štátmi. Ďalšími inštitútmi, v ktorých sa prejavovala nerovnosť boli vazalské štáty a medzinárodné protektoráty. Po 1. svetovej vojne sa postupe v dôsledku mocenského preskupenia a prenikania práva na sebaurčenie do medzinárodného práva rozpadá koloniálna sústava, pričom k jej definitívnemu zániku prichádza až po 2. svetovej vojne.²

1.3 Všeobecné medzinárodné právo

Systém tradičného medzinárodného práva upravoval výhradne vzťahy medzi štátmi a fungoval do polovice 19. storočia. Pre druhú polovicu 19. storočia je príznačný vznik prvých medzinárodných medzivládnych organizácií. Štáty sa vzdávajú časti svojej suverenity v prospech týchto nových subjektov medzinárodného práva, ktoré konajú v ich záujme a uzatvárajú medzinárodné zmluvy so štátmi resp. inými medzinárodnými organizáciami.

² MEDELSKÝ, Jozef. *Rozvoj medzinárodného práva verejného od staroveku po súčasnosť* [online]. Bratislava: Akadémia policajného zboru v Bratislave, 2014. [cit. 2020-01-03]. Dostupné na: <http://82.119.102.197:8080/webisnt/fulltext/clanky/PTaP2016-4/Rozvoj%20medzinárodného%20práva%20verejného%20MEDELSKÝ.pdf>

Eskalujúci spor medzi novovzniknutými štátmi a tradičnými mocnosťami o prerozdelenie sfér vplyvu a území v Afrike a Ázii smerovalo výhradne k ozbrojenému boju. Po skončení 1. svetovej vojny v roku 1921 vzniká Spoločnosť národov, ktorá sa snaží o medzinárodnú stabilitu, no neúspešne. Za príčinami neúspechu stoja viaceré faktory. Stále neexistuje zákaz použitia ozbrojenej sily v medzinárodnom práve a pokojné riešenie sporov vojnu len oddiaľuje, no nezakazuje. Idea zákazu vojny v medzinárodnom práve bola ustanovená až v roku 1928 Briand- Kellogovym paktom, ktorý však nezabránil 2. svetovej vojne. Dokumentom, ktorý stanovuje podmienky použitia ozbrojených síl sa stala Charta Organizácie Spojených národov podpísaná v roku 1945 v San Franciscu.

Ďalšou významnou sférou, ktorá sa rozvíjala v tomto období bola humanizácia ozbrojených konfliktov a s ňou spojená právna úprava. Ako príklad možno uviesť nasledujúce dokumenty: *Deklarácia o vojnovom námornom práve* z roku 1856 a *Dohovor o zlepšení osudu ranených a chorých v poľných armádach* z roku 1864. Určujúcu úlohu v právnej sfére humanizácie ozbrojených konfliktov zohrali až *Haagske mierové konferencie* v rokoch 1899 a 1907. *Ženevský dohovor o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami* z roku 1929 a *Ženevský protokol o zákaze používať vo vojne dusivé otravné alebo podobné bakteriologické plyny a prostriedky* potom len nadviazali na rozvoj tejto oblasti, ktorý bol uzavretý v roku 1949 štyrmi *Ženevskými dohovormi o ochrane obetí*.

Pokojné riešenie medzinárodných sporov sa rovnako stalo dôležitou sférou záujmu členov medzinárodného spoločenstva. Významnú úlohu tu zohrala prax medzinárodných arbitráží, ktorej predmetom je predovšetkým riešenie územných a majetkových sporov. Ako ad hoc orgány je pre ne charakteristické, že sú vytvárané na riešenie konkrétneho sporu. Ich činnosť položila základ pre všeobecné právne zásady uplatňované v medzinárodnom súdnictve. Haagska mierová konferencia poukázala na potrebu ich inštitucionalizácie, ktorej následkom bol vznik Stáleho arbitrážneho dvora so sídlom v Haagu v roku 1899. Stály arbitrážny dvor ďalej podmienil vznik Stáleho dvora medzinárodnej spravodlivosti ako prvého medzinárodného súdneho orgánu, ktorý však bol neskôr nahradený Medzinárodným súdnym dvorom, ktorý funguje dodnes.³

³ KLUČKA, Ján. Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť), 1.vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2008. 33 s. ISBN 978-80-8078-220-7

1.4 Medzinárodné právo po 2. svetovej vojne

Hlavný cieľ, ktorý sleduje medzinárodné spoločenstvo po 2. svetovej je zakotvený v 1. článku Charty OSN: „Cieľom Organizácie Spojených národov je zachovať medzinárodný mier a bezpečnosť, rozvíjať medzi národmi priateľské vzťahy, uskutočňovať medzinárodnú spoluprácu a byť strediskom, ktoré by uvádzalo do súladu úsilia národov pri dosahovaní týchto spoločných cieľov.“⁴ Empirické poznanie dvoch vojnových konfliktov, ktoré zasiahli celý svet spolu s prvým použitím zbraní hromadného ničenia nepochybne viedli k zakotveniu všeobecného zákazu hrozby silou a použitia sily, ktorý zakladá čl. 2 ods. 4 Charty OSN. Výnimky sa povoľujú na základe čl. 51 v prípade individuálnej a kolektívnej sebaobrany a v prípade kolektívnych sankcií Bezpečnostnej rady OSN na základe čl. 42.

Po 2. svetovej vojne je jasne vidieť rozvoj medzinárodného práva v prijímaní veľkého počtu noriem, ktoré sledujú záujmy medzinárodného spoločenstva, dôsledkom čoho bolo zavedenie kogentných právnych noriem, ktoré obsahujú a chránia tie najdôležitejšie záujmy. Vzostup je badateľný aj v doteraz pre právo nepoznaných oblastiach akými sú ochrana životného prostredia, kozmické právo atď. Pojem suverenity štátu nabera iný rozmer, keď na dosiahnutie spoločného záujmu je nutné aby sa štáty vzdali jej časti.⁵

2. Charakteristika medzinárodného práva

Medzinárodné právo je samostatným právnym odvetvím, ktoré má isté charakteristické črty, ktoré vyplývajú z jeho postavenia mimo vnútroštátneho práva. Vyznačuje sa predovšetkým špecifickým predmetom úpravy, osobitosťou subjektov, sankcií a prameňov. Pre pochopenie problematiky je nutné definovať tieto pojmy, ktoré kreujú medzinárodné právo ako také.

⁴ Organizácia spojených národov. *Charta OSN* [online]. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na:

<https://cloud5n.edupage.org/cloud/Charta-OSN.pdf?z%3A2QVVF9gstAiik%2Fbn%2BwNv8SDBWpI5UgUjEWZdkh9SYqGevsuB7UjGvlZe8dNIhhmD>

⁵ DAVID, Vladislav- SLADKÝ, Pavel- ZBOŘIL, František. *Medzinárodní právo veřejné*. 3. vydanie. Praha. LINDE PRAHA, 2006. 21 s. ISBN 80-7201- 628-8

2.1 Pojem

Jednotnú definíciu všeobecného medzinárodného práva neobsahuje žiadna norma, a teda jej formulovanie zostalo v rukách jednotlivých autorov, ktorých názory sa v priebehu vývoja medzinárodného práva v istých častiach menili, a preto sa v praxi stretávame s veľkým počtom definícií, ktoré sa budem snažiť zosumarizovať tak, aby čo najlepšie vystihli podstatu samotného pojmu.⁶

Pojem „Medzinárodné právo“ označuje samostatný právny systém, ktorý existuje popri vnútroštátnom práve mimo jeho rámec a zároveň upravuje vzťahy medzi jednotlivými štátmi. Definuje právne zodpovednosti štátov za ich vzájomné konanie a zaobchádzanie s jednotlivcami v rámci štátnych hraníc. Zahŕňa celý rad otázok medzinárodného záujmu, medzi ktoré patria ľudské práva, odzbrojenie, medzinárodný zločin, utečenci, migrácia, problémy národnosti, zaobchádzanie s väzňami, použitie sily a vedenie vojny. Reguluje tiež globálne spoločné oblasti, ako sú životné prostredie a trvalo udržateľný rozvoj, medzinárodné vody, vesmír, globálna komunikácia a svetový obchod.

Dôvodom prečo sa na pomenovanie práva upravujúceho vzťahy medzi štátmi používa označenie „Medzinárodné právo“ a nie „Medzištátne právo“ je, že tento pojem je odvodený od latinského *ius gentium*, ktoré predstavovalo právo národov počas existencie Rímskej ríše a upravovalo vzťahy medzi Rimanmi a cudzincami. V stredoveku sa potom začal používať pojem *ius inter gentes*, ktorého predmetom bolo právo medzi národmi a obsahovo riešilo medzištátne vzťahy. Toto označenie sa používa dodnes, no je potrebné poukázať na isté rozdielnosti vo výklade slovenského a anglického pojmu národ. V slovenskom jazyku sa používa na označenie spoločenstva ľudí v etnografickom zmysle, zatiaľ čo v anglickom jazyku sa pojem „národ“ stotožňuje s pojmom „štát“.⁷

2.2 Predmet právnej úpravy

Predmet úpravy medzinárodného práva nie je výslovne ustanovený. Dôvodom jeho absencie chýbajúci prejav vôle subjektov medzinárodného práva, ktorým by de facto obmedzili vlastnú normotvornú činnosť v daných oblastiach. Predmet úpravy môžeme

⁶ MRÁZ, Stanislav. Medzinárodné právo verejné. 1. vydanie. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. 13 s. ISBN 978-80-225-3148-1

⁷ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 46 s. ISBN 978-80-8168-316-9

odvodiť od obsahu konkrétnych základných prameňov, ktorými sú medzinárodné zmluvy a medzinárodná obyčaj. Neexistencia obsahového vymedzenia predmetu medzinárodného práva poskytuje priestor pre diskusiu a voľnosť pri rozhodovaní štátom, ktoré oblasti upravujú pravidlá medzinárodného práva, a ktoré naopak zostanú vo výlučnej pôsobnosti vnútroštátneho práva. V dôsledku globalizácie medzinárodných vzťahov intenzívne medzinárodná spolupráca, čo so sebou prináša aj potrebu právnej úpravy nových vzťahov, ktoré vznikajú na medzinárodnej pôde. V posledných rokoch môžeme vidieť narastajúci trend rozširovania pôsobnosti medzinárodného práva a pokles otázok, ktoré spadajú výhradne pod vnútroštátnu jurisdikciu. Príkladom tejto tendencie je napríklad úprava ochrany ľudských práv, práva menšín, práva národov na sebaurčenie atď.⁸

Napriek autonómii vôle štátov pri určovaní predmetu medzinárodného práva existujú isté obmedzenia, ktoré vylučujú možné vzťahy z jeho právnej úpravy. Ide konkrétne o tie otázky, ktoré sú v rozpore s jeho kogentnými normami. Takto uzavreté zmluvy budú na základe čl. 53 Viedenského dohovoru považované za absolútne neplatné.

Rastúci význam medzinárodného práva je dôsledkom jednak prijímania hmotnoprávných noriem, ktoré ustanovujú vzájomné práva a povinnosti subjektom práva, a procesnoprávných noriem, ktoré zabezpečujú realizáciu hmotného práva tým, že určujú postup subjektov medzinárodného práva v procese aplikácie práva.⁹ Napriek tomu, že podiel materiálnych pravidiel je výrazne väčší v porovnaní s procesnými pravidlami, fungovanie právneho systému bez procesných medzinárodnoprávných noriem by prakticky nebolo možné.¹⁰

Predmet úpravy medzinárodného práva sa v priebehu svojho vývoja značne menil a rozrastal. Výrazný vplyv malo rozšírenie subjektov medzinárodného práva o medzinárodné mimovládne organizácie, ktoré sú spôsobilé uzatvárať medzinárodné zmluvy jednak so štátmi, ale aj inými medzinárodnými organizáciami. Predmet úpravy je v ich prípade však jasne stanovený v zakladateľských zmluvách, ktoré upravujú činnosti konkrétnej organizácie.¹¹

⁸ KLUČKA, Ján. Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť), 1.vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2008. 51 s. ISBN 978-80-8078-220-7

⁹ OTTOVÁ, Eva. Teória práva, 3. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2010. 231 s. ISBN 978-80-89122-59-2

¹⁰ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 129 s. ISBN 978-80-8168-316-9

¹¹ KLUČKA, Ján. Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť), 1.vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2008. 53 s. ISBN 978-80-8078-220-7

Z uvedeného teda jasne vyplýva, že predmet úpravy medzinárodného práva je tvorený 2 zložkami. Prvým je normotvorná činnosť štátov a druhý tvoria medzinárodné zmluvy ako súčasť práva medzinárodných organizácií.

2.3 Osobitosti medzinárodného práva

Medzinárodné právo sa odlišuje od vnútroštátneho práva tým, že upravuje vzťahy medzi subjektami medzinárodného práva, predovšetkým medzi jednotlivými štátmi. Špecifický charakter ako aj vlastnosti týchto vzťahov zakladajú osobitosti medzinárodného práva. Za najpodstatnejšie sa považujú osobitosť subjektov medzinárodného práva, osobitosť prameňov medzinárodného práva a osobitosť sankčného mechanizmu uplatňovaného v medzinárodnom práve.

2.3.1 Osobitosť subjektov

Teória práva vymedzuje tri kategórie subjektov vnútroštátneho práva. Sú nimi štát, fyzické osoby a právnické osoby. Vzťahy, ktoré medzi nimi vznikajú sú založené na nadriadenosti jedného subjektu a podriadenosti druhého subjektu. Medzinárodné právo naopak upravuje vzťahy medzi právne rovnými a nezávislými subjektami, predovšetkým suverénnymi štátmi, ktoré nepodliehajú subordinácii. Medzinárodné právo je práve preto označované za systém koordinačnej resp. konsenzuálnej povahy ako protipól vnútroštátneho práva, ktoré je subordinačnej resp. direktívnej povahy. Vzájomná nepodriadenosť a právna rovnosť subjektov reflektuje všeobecnú zásadu zvrchovanej rovnosti štátov, rovnako ako zákaz zasahovať do vnútroštátnej jurisdikcie iného štátu.¹²

2.3.2 Osobitosť sankcii

Vo všeobecnosti je právo systém platných právnych noriem ustanovených alebo uznaných štátom, ktoré sú všeobecne záväzné a štátnou mocou vynútiteľné.¹³ Rozdiel medzi vnútroštátnym a medzinárodným právom je viditeľný práve v pojmovom znaku

¹² KLUČKA, Ján. Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť), 1.vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2008. 54 s. ISBN 978-80-8078-220-7

¹³ OTTOVÁ, Eva. Teória práva, 3. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2010. 54 s. ISBN 978-80-89122-59-2

vynútiteľnosti dodržiavania právnych noriem ako všeobecne záväzných pravidiel správania sa. Vo vnútroštátnej sfére zachovávanie práva zabezpečuje sústava orgánov tvorená súdmi, prokuratúrou, políciou a armádou. V medzinárodnom práve však neexistuje žiadny mechanizmus, ktorý by plnil tieto úlohy aj napriek tomu, že porušenie medzinárodnoprávnych noriem má za následok právnu zodpovednosť, a teda zakladá sankcie proti previnenému štátu.¹⁴

Donucovacie opatrenia, ktoré má štát k dispozícii sú individuálne a kolektívne sankcie. Porušenie hodnôt, ktoré rešpektuje a chráni celé medzinárodné spoločstvo a sú obsiahnuté v kogentných normách, nie je efektívne trestať systémom individuálnych sankcií. Z tohto dôvodu vznikla potreba kolektívneho trestania, ktorej výkon je delegovaný na medzinárodnú organizáciu OSN. Samotná Charta OSN v Kapitole 1 v Článku 1 hovorí o možnosti uloženia kolektívnych sankcií pri dosahovaní cieľa : „Zachovať medzinárodný mier a bezpečnosť a pre tento cieľ robiť účinné kolektívne opatrenia, aby sa predišlo ohrozeniu mieru, odstránilo sa jeho ohrozenie a potlačil každý útočný čin alebo iné porušenie mieru...“ Mechanizmus kolektívnych sankcií je ďalej upravený v Kapitole VII v Článkoch 39-51, ktoré upravujú jednotlivé prípady za akých podmienok a akým spôsobom môže Bezpečnostná rada OSN uložiť sankcie, pričom do úvahy prichádzajú sankcie bez použitia sily rovnako ako aj s použitím sily.¹⁵

2.3.3 Osobitosť prameňov

Tretiu významnú odlišnosť medzinárodného práva predstavujú jeho osobitné pramene. Všeobecne rozlišujeme nasledovné kategórie prameňov:

- *Materiálne pramene*, ktoré sú tvorené historickými, spoločenskými, ekonomickými a inými podmienkami spoločnosti
- *Formálne pramene* predstavujú formy, v ktorých sú obsiahnuté konkrétne právne normy npr. Normatívne právne akty
- *Gnozeologické pramene* označované aj ako pramene poznania práva¹⁶

V kontinentálnom právnom systéme je potrebné aby pramene vnútroštátneho práva boli v prvom rade v písomnej forme a zároveň publikované v Zbierke zákonov.

¹⁴ AZUD, Ján. Medzinárodné právo. Bratislava: VEDA, 2003. 18 s. ISBN 80-223-0753-4

¹⁵ KLUČKA, Ján. Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť), 1.vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2008. 56 s. ISBN 978-80-8078-220-7

¹⁶ OTTOVÁ, Eva. Teória práva, 3. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2010. 190 s. ISBN 978-80-89122-59-2

V medzinárodnom práve prichádza do úvahy aj nepísaná forma prameňov ako v prípade medzinárodnej obyčaje a nevyžaduje sa ich publikácia z dôvodu neexistencie oficiálnej zbierky medzinárodných zmlúv.

Za kodifikáciu prameňov medzinárodného práva je označovaný Čl. 38 Štatútu Medzinárodného súdneho dvora, ktorý pre svoje potreby pri rozhodovaní súdnych sporov medzi štátmi a vyhotovovaní odborných posudkov berie za podklad tieto pramene:

- Medzinárodné zmluvy
- Medzinárodnú obyčaj
- Všeobecne právne zásady uznávané civilizovanými národmi
- Pomocne súdne precedensy a náuku kvalifikovaných odborníkov

Na vnútroštátnej úrovni je typické hierarchické usporiadanie prameňov na základe právnej sily. V medzinárodnom práve sú si pramene rovnocenné, a teda ich nie je možné usporiadať na základe normatívnej kvality. Takéto usporiadanie sa však uplatní pri pravidlách, kde sú za normy najvyššej právnej sily považované kogentné normy.¹⁷

3. Vzťah medzinárodného práva a vnútroštátneho práva

Medzinárodné právo verejné ako súbor právnych noriem, ktorý upravuje vzťahy medzi subjektami medzinárodného práva určuje práva a povinnosti týchto subjektov. Záväzky, ktoré vznikajú z týchto vzťahov plnia štáty prostredníctvom svojich vnútroštátnych poriadkov. V medzinárodnom práve ani neexistuje pravidlo, ktoré by sa zaoberalo riešením jeho vzťahu k vnútroštátnemu právu. Tento vzťah býva síce upravený predovšetkým v ústavách jednotlivých štátov, no na medzinárodnej úrovni jeho úprava chýba.

Z dôvodu absencie tejto právnej úpravy autori sformovali tri základné teórie, ktoré upravujú vzťah medzinárodného a vnútroštátneho práva a pokúšajú sa ho interpretovať. Týmito teóriami sú:

1. Monistická teória s primátom vnútroštátneho práva
2. Monistická teória s primátom medzinárodného práva
3. Dualistická teória¹⁸

¹⁷ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 55 s. ISBN 978-80-8168-316-9

¹⁸ MRÁZ, Stanislav. Medzinárodné právo verejné. 1. vydanie. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. 25 s. ISBN 978-80-225-3148-1

3.1 Monistická teória s primátom vnútroštátneho práva

Z historického pohľadu ide o prvú a teda najstaršiu teóriu, ktorá vznikla v Nemecku už v 18. storočí. Jej charakteristickým znakom je, že vychádza z predstavy jednotného systému vnútroštátneho práva a popiera existenciu medzinárodného práva ako samostatného právneho systému. Medzinárodné právo v tomto období tvorilo vonkajšie právo štátu, z čoho vyplýva, že nepredstavovalo samostatné právne odvetvie, ale naopak bolo len súčasťou vnútroštátneho práva, v ktorom zastávalo hierarchicky nižšie postavenie a upravovalo vzťahy s ostatnými štátmi. Záväznosť rovnako ako spôsob realizácie pravidiel medzinárodného práva bola absolútne závislá od jednostranného prejavu vôle konkrétneho štátu. Principiálne teda ani nemôžeme hovoriť o vzťahu vnútroštátneho a medzinárodného práva. Z tohto dôvodu sa už v súčasnosti táto teória považuje za prekonanú a nehrá významnú rolu v sfére medzinárodného práva.¹⁹

3.2 Monistická teória s primátom medzinárodného práva

Vznik monistickej teórie s primátom medzinárodného práva je spojený s obdobím po prvej svetovej vojne. Rovnako vychádza z predstavy jednotného právneho systému, ktorý obsahuje hierarchicky usporiadané predpisy medzinárodného, ale aj vnútroštátneho práva. Táto teória považuje hodnoty medzinárodného práva za prvoradé a nadradené, z čoho sa odvodzuje aj jeho kontrolná činnosť v rámci vnútroštátneho práva. Jeho nadradené postavenie má rovnako za následok, že vnútroštátne predpisy musia byť v súlade s medzinárodným právom inak im hrozí absolútna neplatnosť.²⁰

3.3 Dualistická teória

Dualistická teória vznikla začiatkom 20. storočia ako dôsledok vzniku všeobecného medzinárodného práva. Odlišnosť týchto dvoch systémov považuje za tak veľkú a významnú, že tvorí dva samostatné právne systémy, ktoré existujú a fungujú vedľa seba.

¹⁹ ELBERT, Eudmila. *Rule of Law a medzinárodné právo* [elektronický zdroj]. Košice: UPJŠ v Košiciach, 2015, 59 s. [cit. 2020-01-05]. ISBN 978-80-8152- 365-6. Dostupné na: https://www.upjs.sk/public/media/1084/Zbornik_54.pdf

²⁰ DAVID, Vladislav- SLADKÝ, Pavel- ZBOŘIL, František. *Medzinárodní právo veřejné*. 3. vydanie. Praha. LINDE PRAHA, 2006. 85 s. ISBN 80-7201- 628-8

Zjavné rozdiely pritom možno vidieť predovšetkým v konkrétnych subjektoch, prameňoch a obsahu pravidiel. Vznik medzinárodnoprávných noriem je podmienený spoločnou vôľou viacerých štátov, ktoré zakladajú práva a povinnosti výhradne týmto štátom. Na druhej strane sú normy vnútroštátneho práva, ktoré predstavujú individuálnu vôľu konkrétneho štátu. Z uvedeného vyplýva, že nemožno stotožňovať pojem štát vo vnútroštátnom a medzinárodnoprávnom kontexte, a teda medzinárodné právo môže zaväzovať iba štáty, nie subjekty podriadené suverénnej moci štátu. Záväznosť medzinárodnoprávnej normy možno preto dosiahnuť len jej transformáciou do vnútroštátneho poriadku. Teória ďalej tvrdí, že vnútroštátne a medzinárodnoprávne pravidlá existujú separátne a nemajú na seba žiadny vzájomný vplyv.²¹

4. Pravidlá medzinárodného práva

Pojem pravidiel medzinárodného práva označuje súbor všeobecne záväzných noriem správania sa, ktoré sú v prípade ich porušenia sankcionované donútením. V súčasnosti medzinárodné právo nedisponuje právnou úpravou, ktorá by obsahovala ustanovenia upravujúce ich definíciu prípadne klasifikáciu. Touto problematikou sa ale zaoberá náuka, ktorá ich delí na základe nasledujúcich kritérií podľa:

- a) spôsobu vzniku a formy existencie
- b) obsahu
- c) doby platnosti
- d) právnej sily
- e) stupňa zovšeobecnenia
- f) rozsahu platnosti a významu²²
- g) jednoty obsahu a kvality formy

²¹ VRŠANSKÝ, Peter- VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 61 s. ISBN 978-80-8168-316-9

²² AZUD, Ján. Medzinárodné právo. Bratislava: VEDA, 2003. 63 s. ISBN 80-223-0753-4

4.1 Zmluvné pravidlá, obyčajové pravidlá, záväzné rozhodnutia medzinárodných orgánov a organizácií

Podľa spôsobu vzniku a formy existencie rozlišujeme zmluvné pravidlá, obyčajové pravidlá a napokon záväzné rozhodnutia medzinárodných orgánov a organizácií. Pre túto klasifikáciu je určujúcim faktorom prameň práva, v ktorom sú formálne vyjadrené. Nasledujúce podkapitoly pojednávajú o špecifikách jednotlivých kategórií a objasňujú ich funkciu v systéme medzinárodného práva.

4.1.1 Zmluvné pravidlá

Charakteristickým znakom zmluvných pravidiel je v prvom rade ich forma, ktorá musí byť obligatórne písomná. Sú obsiahnuté predovšetkým v dvojstranných a mnohostranných medzinárodných zmluvách, ale môžu mať aj podobu jednostranných aktov štátov.²³

Medzinárodná zmluva je jedným zo základných formálnych prameňov medzinárodného práva. Tento pojem vo všeobecnosti označuje dohovor dvoch alebo viacerých subjektov medzinárodného práva, najmä štátov, ktoré dobrovoľne vychádzajúc z princípu suverénnej rovnosti zakladajú, menia alebo rušia vzájomné práva a povinnosti.²⁴ Taktiež medzinárodné medzivládne organizácie môžu byť stranou medzinárodnej zmluvy vyplývajúcej zo skutočnosti, že rovnako ako štáty disponujú medzinárodnoprávnou subjektivitou.²⁵ Spôsob a pravidlá, ktoré sa uplatňujú pri tvorbe a aplikácii medzinárodných zmlúv ďalej upravuje Viedenský dohovor o zmluvnom práve z roku 1969.

V minulosti mali medzinárodné zmluvy predovšetkým regionálny a dočasný charakter vo forme spojeneckých, mierových a iných zmlúv. Ich postavenie sa mení po 2. svetovej vojne, kedy výrazne narastá význam medzinárodnej spolupráce vyplývajúci z Charty OSN a presadzujú sa integračné tendencie v medzinárodných vzťahoch. Dôležitosť medzinárodných zmlúv reflektuje aj Štatút medzinárodného súdneho dvora, ktorý vychádzajúc z Článku 38 berie za základ pri rozhodovaní Súdneho dvora: „medzinárodné

²³ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 138 s. ISBN 978-80-8168-316-9

²⁴ MRÁZ, Stanislav. Medzinárodné právo verejné. 1. vydanie. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. 19 s. ISBN 978-80-225-3148-1

²⁵ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Osobitná časť). Bratislava: EUROKÓDEX, 2013. 350 s. ISBN 978-80-8155-003-4

zmluvy, medzinárodnú obyčaj, všeobecné právne zásady uznané civilizovanými národmi a pomocne súdne rozhodnutia a náuku najkvalifikovanejších odborníkov.²⁶

4.1.2 Obyčajové pravidlá

Obyčajové pravidlá ako protiklad k zmluvným pravidlám majú nepísanú formu a sú obsiahnuté predovšetkým v medzinárodnej obyčaji. Štatút Medzinárodného súdneho dvora v Článku 38 písmeno b) definuje medzinárodnú obyčaj ako: „dôkaz všeobecnej praxe prijímanej za právo“. Tento základný prameň medzinárodného práva pritom tvoria dve prvky: materiálny prvok označovaný ako *usus longus*, ktorý sa prejavuje v dlhodobom a jednotnom používaní konkrétneho pravidla a psychologický prvok označovaný ako *opinio iuris*, ktorý vychádza z presvedčenia štátu o jeho potrebe a právnej záväznosti. Pre dosiahnutie právnej záväznosti je pritom nutné aby štáty priznali právny charakter tomuto pravidlu.²⁷

Medzinárodná obyčaj rovnako ako medzinárodná zmluva vzniká konsenzom t.j. súhlasným prejavom vôle štátov. Odlišnosť však spočíva vo forme akou štáty tento súhlas udeľujú. V medzinárodnej zmluve sa vyžaduje výslovný súhlas štátov na rozdiel od medzinárodnej obyčaje, pri ktorej sa aplikuje tichý súhlas. Napriek tomu sú rovnocenné a ich vzájomný vzťah sa spravuje zásadou *lex posterior derogat legi priori*, ktorá znamená, že neskoršia právna norma ruší skoršiu právnu normu.²⁸

Dôležité je ďalej rozlišovať medzi medzinárodnou obyčajou a pravidlami medzinárodnej zdvorilosti, ktoré upravujú správanie štátov v oblastiach bez medzinárodnoprávnej úpravy. V prípade zdvorilostných pravidiel absentuje zložka právnej zodpovednosti, a teda sa nepovažujú za pravidlá medzinárodného práva. Všeobecne upravujú spôsob konania štátov v medzinárodných vzťahoch na základe slušnosti a úcty. Nie je vylúčená transformácia zdvorilostného pravidla na právne záväznú normu, no nevylučuje sa ani jeho zánik v dôsledku vzniku odlišného pravidla.²⁹

²⁶ BROWNLIE, Ian. Princípy medzinárodného verejného práva. 1. vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, 2013. 6 s. ISBN 978-80-89447-64-0

²⁷ KLUČKA, Ján. Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť), 1.vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2008. 112 s. ISBN 978-80-8078-220-7

²⁸ AZUD, Ján. Medzinárodné právo. Bratislava: VEDA, 2003. 65 s. ISBN 80-223-0753-4

²⁹ MRÁZ, Stanislav. Medzinárodné právo verejné. 1. vydanie. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. 24 s. ISBN 978-80-225-3148-1

4.1.3 Záväzné rozhodnutia medzinárodných orgánov a organizácií

Poslednou formou sú pravidlá obsiahnuté v záväzných rozhodnutiach medzinárodných orgánov a organizácií a to v podobe rozsudkov medzinárodných súdnych a arbitrážnych orgánov a rezolúcií Bezpečnostnej rady OSN podľa Kapitoly VII. Charty OSN, ktoré rozhodujú o opatreniach potrebných pre zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Je účelné zdôrazniť, že prevažná časť rozhodnutí medzinárodných orgánov a organizácií ako napríklad deklarácie, deklaratórne rezolúcie Valného zhromaždenia OSN a uznesenia majú len odporúčajúci charakter, a teda nie sú právne záväzné. Rozhodnutia medzinárodných organizácií týkajúcich sa rozpočtu, voľby a spôsobu vymenovania funkcionárov, prijímania nových členov a iných vnútorných záležitostí medzinárodnej organizácie sú záväznými len v danej štruktúre a neprejavujú sa navonok. Ich nedodržanie nezakladá medzinárodnoprávnu zodpovednosť, ale prejavuje sa iba vo vzťahu k organizácií.³⁰

4.2 Materiálne a procesná pravidlá

Rovnako ako vnútroštátne právo aj na medzinárodnej úrovni rozlišujeme podľa obsahového kritéria materiálne a procesné pravidlá. Kým materiálne pravidlá upravujú vzájomné práva a povinnosti subjektov práva, procesné pravidlá definujú postup orgánov pri realizácii hmotného práva.³¹

Materiálne pravidlá sa zvyknú označovať aj ako hmotnoprávne alebo primárne. Vychádzajúc z teórie práva sa definícia týchto pravidiel vzťahuje aj na medzinárodnoprávnu sféru, kde určujú práva a povinnosti špecifických subjektov t.j. subjektov medzinárodného práva. Obsahovo sú tieto práva vymedzené ako konanie, strpenie konania iného subjektu alebo zdržanie sa určitého konania.³²

Procesné pravidlá označované ako procedurálne alebo sekundárne sú obsahom tých právnych predpisov, ktoré upravujú vznik, zánik prípadne zmenu materiálnych pravidiel. Priamo síce neovplyvňujú obsah ani rozsah týchto pravidiel, ale prostredníctvom nich sa

³⁰ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Osobitná časť). Bratislava: EUROKÓDEX, 2013. 139 s. ISBN 978-80-8155-003-4

³¹ JÚDA, Vierošlav. Teória práva. 1. vydanie. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, 2011. 117 s. ISBN 978-80-557-0158-5

³² AZUD, Ján. Medzinárodné právo. Bratislava: VEDA, 2003. 69 s. ISBN 80-223-0753-4

rieši výklad ako aj aplikácia medzinárodnoprávných inštitútov v prípade porušenia materiálnych pravidiel. Z uvedeného teda jasne vyplýva prepojenie oboch skupín pravidiel, ktoré spolu vytvárajú jeden ucelený systém.³³

4.3 Časovo obmedzené a časovo neobmedzené pravidlá

Ďalším kritériom, na základe ktorého rozlišujeme medzinárodné pravidlá je časový aspekt resp. doba ich platnosti. Náuka rozoznáva časovo neobmedzené a časovo obmedzené pravidlá. Normotvornými subjektami medzinárodného práva sú štáty, ktoré určujú nie len obsah noriem, ale aj dobu ich platnosti počnúc okamihom kedy nadobudli platnosť. Pri tomto procese je potrebné zohľadniť viacero faktorov ako predmet úpravy a funkciu pravidla. Pre medzinárodné právo ako neustále sa rozvíjajúci systém je charakteristické, že popri sebe existujú a platia pravidlá, ktoré sa zachovali z minulosti spolu so súčasnými modernými pravidlami.

Pri časovo neobmedzených pravidlách je zjavné, že zámerom normotvorných subjektov bolo ich vytvorenie bez časového obmedzenia, a preto ani nemajú ustanovenú dobu platnosti. Do tejto kategórie bezpochyby zaraďujeme pravidlá všeobecného medzinárodného práva pričom nie je podstatný ich charakter, dispozitívny či kogentný, z dôvodu, že pôsobia *erga omnes* a majú ustálenú právnu úpravu. Tento charakter demonštruje medzinárodná obyčaj, z ktorej obsahu je zrejmé, že sa formuje na časovo neobmedzené obdobie. Ďalším príkladom sú pravidlá, ktoré sú súčasťou mnohostranných medzinárodných zmlúv a štáty ich zvyčajne uzatvárajú na dobu neurčitú. Z uvedeného vyplýva, že v prípade ak absentuje úprava doby platnosti aplikuje sa zásada, že pravidlo je platné dovtedy, kým nie je zmenené alebo zrušené novým pravidlom. Je však potrebné zdôrazniť, že je nutné aby toto nové pravidlo bolo rovnakej právnej sily. Zánik časovo neobmedzených pravidiel môže spočívať nie len vo výslovnom prejave vôle subjektov, ale do úvahy prichádza aj možnosť, že sa pravidlo prestane používať, a teda zanikne konkludentne.³⁴

Druhú kategóriu predstavujú časovo obmedzené pravidlá, pri ktorých normotvorné subjekty určili konkrétnu dobu ich platnosti, ktorej uplynutie má za následok zánik platnosti

³³ KLUČKA, Ján. Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť), 1.vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2008. 128 s. ISBN 978-80-8078-220-7

³⁴ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Osobitná časť). Bratislava: EUROKÓDEX, 2013. 130 s. ISBN 978-80-8155-003-4

daného pravidla. Zaraďujeme sem zvyčajne partikulárne, regionálne a individuálne pravidlá, ktorých časovú platnosť upravuje buď konkrétne ustanovenie zmluvy prípadne k zániku dochádza na základe Viedenského dohovoru o zmluvnom práve z roku 1969.

4.4 Dispozitívne a kogentné pravidlá

Pravidlá medzinárodného práva môžeme ďalej klasifikovať podľa stupňa právnej sily resp. podľa spôsobu ich zmeny na dispozitívne (*ius dispositivum*) a kogentné (*ius cogens*) pravidlá. Obdobie po prvej svetovej vojne sa vyznačuje vznikom novej kategórie kogentných pravidiel. Náuka tvrdí, že dovtedy bolo medzinárodné právo tvorené len súborom dispozitívnych noriem.

Pod pojmom dispozitívne pravidlá rozumieme tú kategóriu medzinárodných pravidiel, v prípade ktorých je daná možnosť sa od nich odchýliť. Ich aplikácia je podmienená právnym vzťahom, ktorý si strany neupravujú odchylné od dispozitívneho pravidla, prípadne ho priamo nezrušia alebo ich úprava nie je v rozpore s kogentným pravidlom. Subjekty medzinárodného práva môže tieto pravidlá meniť, dopĺňať prípadne rušiť na základe slobodného rozhodnutia bez akýchkoľvek obmedzení, a teda nevyžaduje sa súhlasný prejav medzinárodného spoločenstva štátov.

Druhú skupinu tvoria kogentné normy, ktoré bývajú označované aj ako imperatívne normy a počtom predstavujú v systéme medzinárodného práva minoritu. Ich definíciu môžeme nájsť vo Viedenskom dohovore o zmluvnom práve z roku 1969 v Článku 53: „Na účely tohto dohovoru je imperatívnou normou všeobecného medzinárodného práva norma prijatá a uznaná medzinárodným spoločenstvom štátov ako celkom za normu, od ktorej nie je dovolené odchýliť sa a ktorá sa môže zmeniť iba novou normou všeobecného medzinárodného práva rovnakej povahy“.³⁵

Na základe tohto vymedzenia môžeme identifikovať štyri určujúce charakteristiky:

- Imperatívny charakter
- Súčasť všeobecného medzinárodného práva
- Prijatie a uznanie medzinárodným spoločenstvom štátov ako celkom
- Vylúčená možnosť odchýliť sa od nej³⁶

³⁵ Viedenský dohovor o zmluvnom práve [online]. [cit. 2020-01-20]. Dostupné na: <https://www.slovlex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1988/15/>

³⁶ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 133 s. ISBN 978-80-8168-316-9

Kogentné normy typicky zakazujú resp. prikazujú subjektom medzinárodného práva isté správanie. Ide o absolútne pravidlá, ktoré platia *erga omnes* a nemožno sa od nich odchýliť. Všetky štáty medzinárodného spoločenstva predstavujú subjekt poškodeného, a teda pri porušení kogentnej normy sa uplatní osobitný režim medzinárodnoprávnej zodpovednosti, rovnako ako špecifický systém sankcií.

V prípade ak by bola uzavretá medzinárodná zmluva, ktorá je v rozpore s už existujúcou kogentnou normou bude to mať na základe Článku 53 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve za následok nulitu zmluvy, inak povedané bude sa na ňu od samotného začiatku pozeráť ako na neplatnú. Opačný prípad je vyjadrený v Článku 64, na základe ktorého vznik novej imperatívnej normy bude mať za následok neplatnosť a zánik každej zmluvy, ktorá je v rozpore s touto normou.³⁷

Problematickú oblasť kogentných pravidiel predstavuje ich samotná aplikácia. Viedenský dohovor o zmluvnom práve nám síce poskytuje definíciu pojmu, no nenájdeme v ňom taxatívne vymedzenie noriem. Právni teoretici sa však zvyčajne zhodujú na nasledujúcich pravidlách: zákaz hrozby alebo použitia sily, ochrana ľudských práv, rovnosť štátov, právo na sebaobranu, princíp sebaurčenia národov, svedomité plnenie medzinárodných záväzkov atď.³⁸

4.5 Normy a zásady

Ďalším klasifikačným kritériom, na základe ktorého rozpoznávame medzinárodnoprávne pravidlá je stupeň zovšeobecnenia. Na základe všeobecnosti resp. konkrétnosti obsahu pravidiel rozlišujeme normy a zásady. Z obidvoch kategórií pravidiel vyplýva subjektom medzinárodného práva rovnaká právna záväznosť.³⁹

Normy medzinárodného práva charakterizuje konkrétna úprava obsahu pravidiel, ktoré sú v nich zahrnuté. Naopak pre zásady medzinárodného práva je typická všeobecná formulácia obsahu pravidiel. Z uvedeného teda vyplýva, že obsahom zásad sú všeobecné práva a povinnosti, zatiaľ čo normy sa týkajú konkrétnych práv a povinností subjektov. Medzinárodnoprávna zásada môže vzniknúť dvomi spôsobmi. Prvou možnosťou je zovšeobecnenie konkrétnych noriem a druhou alternatívou je priame uvedenie nového

³⁷ Viedenský dohovor o zmluvnom práve [online]. [cit. 2020-01-20]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1988/15/>

³⁸ AZUD, Ján. Medzinárodné právo. Bratislava: VEDA, 2003. 71 s. ISBN 80-223-0753-4

³⁹ KLUČKA, Ján. Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť), 1.vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2008. 131 s. ISBN 978-80-8078-220-7

všeobecného pravidla ako v prípade zásady spoločného dedičstva ľudstva, ktorú vyhlásilo Valné zhromaždenie OSN v roku 1970 alebo zásady mierového využívania kozmického priestoru.⁴⁰

4.5.1 Všeobecné a základné zásady

Pre správne uchopenie myšlienky zásad v medzinárodnom práve je potrebné rozlišovať medzi pojmami všeobecné zásady a základné zásady. Napriek tomu, že obidve kategórie môžu evokovať zhodný obsah, v skutočnosti sa zameriavajú na odlišné oblasti v rámci medzinárodného práva.

Všeobecné zásady uznáva celé medzinárodné spoločenstvo, z čoho vyplýva, že ich dodržiavanie možno požadovať od všetkých rovnako. Napriek tomu, že pôsobia *erga omnes*, nevyžaduje sa aby sa týkali všetkých oblastí medzinárodného práva. Zaraďujeme sem predovšetkým zásadu súhlasu, zásadu recipacity, zásadu dobromyseľnosti, zásadu vnútroštátnej jurisdikcie, zásadu rovnosti štátov, zásadu slobody morí a ďalšie.⁴¹

Základné zásady predstavujú najdôležitejší prvok súčasného systému všeobecného medzinárodného práva. Pokrývajú všetky oblasti medzinárodných vzťahov a zároveň reprezentujú najvýznamnejšie funkcie medzinárodného práva.

Veda medzinárodného práva až do roku 1970 neposkytovala jednoznačné vymedzenie zásad, ktoré treba považovať za základné, ale situácia sa zmenila potom čo Valné zhromaždenie OSN prijalo Deklaráciu zásad týkajúcich sa priateľských vzťahov a spolupráce medzi štátmi, ktorá kodifikovala sedem základných zásad súčasného medzinárodného práva. Deklarácia identifikovala nasledovné zásady:

- Zásada zákazu hrozby silou alebo použitia sily
- Zásada mierového riešenia medzinárodných sporov
- Zásada nezasahovania do záležitostí iných štátov
- Zásada spolupráce štátov
- Zásada rovných práv a práva na sebaurčenie
- Zásada zvrchovanej rovnosti štátov

⁴⁰ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Osobitná časť). Bratislava: EUROKÓDEX, 2013. 141 s. ISBN 978-80-8155-003-4

⁴¹ BROWNIE, Ian. Princípy medzinárodného verejného práva. 1. vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, 2013. 23 s. ISBN 978-80-89447-64-0

- Zásada „*pacta sunt servanda*“⁴²

Na regionálnej úrovni je potrebné spomenúť Záverečný akt Konferencie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe, ktorý bol prijatý v roku 1975. Tento dôležitý dokument označovaný aj ako Helsinský akt precíznejšie rozpracoval jednotlivé zásady a zároveň rozšíril ich počet o nasledujúce body:

- Neporušiteľnosť hraníc
- Územná celistvosť štátov
- Rešpektovanie ľudských práv a základných slobôd⁴³

4.6 Univerzálne, partikulárne a individuálne pravidlá

Podľa rozsahu platnosti a významu ďalej rozlišujeme univerzálne, partikulárne a individuálne pravidlá. Niektorí autori definujú toto kritérium počtom strán, ktoré sú pravidlom viazané. Rozhodujúcim faktorom, od ktorého závisí existencia jednotlivých druhov pravidiel je najmä predmet ich úpravy, ktorý sa prejavuje v záujme vecnej úpravy konkrétnej otázky.

Prvú skupinu tejto klasifikácie tvoria všeobecné pravidlá, ktoré niekedy bývajú označované aj ako univerzálne alebo generálne pravidlá medzinárodného práva. Ich významná odlišnosť sa prejavuje vo všeobecnom prijatí a uznaní z čoho vyplýva aj záväznosť pre všetky resp. väčšinu štátov medzinárodného spoločenstva rovnako ako pre medzinárodné organizácie. Pri vzniku univerzálnych pravidiel je podstatné, aby ich predmetom boli otázky, na úprave ktorých má záujem celé medzinárodné spoločenstvo a zároveň je nutné, aby im bola priznaná povaha právne záväzných pravidiel. Na základe uvedenej charakteristiky sú všeobecnými pravidlami medzinárodného práva nepochybne jeho kogentné normy, ktoré sú obsahom medzinárodných zmlúv, medzinárodných obyčají a záväzných rozhodnutí celosvetových medzinárodných orgánov. Zároveň však treba zdôrazniť, že ich súčasťou sú rovnako aj dispozitívne normy, ktoré obsahovo spĺňajú dané podmienky a medzinárodné spoločenstvo ich za všeobecné uznáva.⁴⁴

⁴² VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 143 s. ISBN 978-80-8168-316-9

⁴³ AZUD, Ján. Medzinárodné právo. Bratislava: VEDA, 2003. 74 s. ISBN 80-223-0753-4

⁴⁴ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 127 s. ISBN 978-80-8168-316-9

Druhú skupinu predstavujú partikulárne pravidlá, ktorých platnosť sa vzťahuje len na určitú skupinu štátov a iba v jej rámci možno požadovať ich dodržiavanie. Takáto osobitná právna úprava teda nemá žiadne právne účinky voči ostatným štátom. V prípade ak sa partikulárne pravidlá uplatňujú len v určitej geografickej oblasti alebo v rámci kultúrneho prípadne náboženského regiónu označujú sa ako regionálne pravidlá medzinárodného práva. Rovnako aj vznik tejto kategórie pravidiel je podmienený záujmom subjektov na úprave konkrétnych otázok, ktorý je však obmedzený počtom zainteresovaných štátov napríklad v prípade právnej úpravy využívania konkrétnej medzinárodnej rieky.⁴⁵ Nevylučuje sa však ani situácia, kedy obsahom partikulárneho pravidla nie je obmedzená oblasť záujmov a postupne sa z pôvodne partikulárneho pravidla vyvinie pravidla všeobecné. Príkladom takejto premeny je dnes všeobecne uznávané právo národov na sebaurčenie, ktoré sa v minulosti obmedzovalo výhradne na tzv. Civilizované národy.⁴⁶ Za splnenia podmienky dodržania kogentných noriem sa pripúšťa aj odlišná úprava od všeobecnej právnej úpravy, ktorá môže všeobecné pravidlá modifikovať alebo naopak detailnejšie upravovať.

Poslednú kategóriu napokon predstavujú individuálne pravidlá často označované aj ako lokálne. Ich obsahom je právna úprava vzťahov medzi dvomi prípadne niekoľkými štátmi väčšinou vo forme bilaterálnych zmlúv upravujúcich najmä štátne hranice, otázky dvojitého štátneho občianstva, konzulárne dohody a iné.⁴⁷

4.7 Normy „hard law“ a „soft law“

Rozdelenie pravidiel medzinárodného práva na „hard law“ a „soft law“ je založené na determinovaní právneho charakteru týchto noriem, z čoho zároveň vyplýva aj stupeň ich záväznosti. Predpokladom právne perfektného pravidla je potom jednota obsahu a kvalita formy ako kvalifikačné kritériá.

Na základe uvedeného môžeme normy „soft law“ identifikovať ako obsahovo alebo formálne nedokonalé pravidlá medzinárodného práva, ktoré sa pohybujú na hranici medzi právom a politikou. V prípade ak sa jeho nedokonalosť prejavuje v samotnej forme, takéto pravidlo nemá právne záväzný charakter, a teda sa nepovažuje ani za normu medzinárodného práva. Obsahová nedokonalosť nemá za následok nezáväznosť pravidiel,

⁴⁵ KLUČKA, Ján. Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť), 1.vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2008. 129 s. ISBN 978-80-8078-220-7

⁴⁶ AZUD, Ján. Medzinárodné právo. Bratislava: VEDA, 2003. 69 s. ISBN 80-223-0753-4

⁴⁷ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 129 s. ISBN 978-80-8168-316-9

naopak bývajú súčasťou právne záväzných dokumentov. Znenie záväzkov je však natoľko neurčité, že obmedzuje samotnú regulatívnu pravidla. V zmluvách je táto neurčitosť vyjadrená napríklad používaním formulácie „zmluvné strany vyhlasujú, že sa budú usilovať“. Na druhej strane normy „hard law“ napĺňajú obsahové rovnako ako formálne kritériá, a teda sa považujú za právne perfektné pravidlá medzinárodného práva.⁴⁸

5. Základné zásady medzinárodného práva

Pojem zásada môžeme definovať ako pravidlo, ktorého obsahom sú všeobecné práva a povinnosti na rozdiel od normy, ktorá obsahuje konkrétne práva a povinnosti subjektov. Rozlišujeme dve možnosti vzniku zásady: zovšeobecnením konkrétnych noriem prípadne vývinom nového všeobecného pravidla. Všeobecné zásady medzinárodného práva uznáva celé medzinárodné spoločenstvo, no nie je podmienkou aby boli predmetom ich úpravy všetky oblasti medzinárodných vzťahov. Tu vidíme zásadný rozdiel v porovnaní so základnými zásadami, ktoré sa naopak vzťahujú na všetky oblasti a zároveň reprezentujú najvýznamnejšie funkcie medzinárodného práva. Vyjadrujú záväzok štátu voči celému medzinárodnému spoločenstvu, z čoho vyplýva ich univerzálny charakter. Až do medzinárodnoprávnej kodifikácie Valným zhromaždením OSN v roku 1970 v rámci Deklarácie zásad medzinárodného práva, týkajúcich sa priateľských vzťahov a spolupráce štátov zostávalo spornou otázkou, ktoré konkrétne zásady treba považovať za základné. V rámci tejto diplomovej práce budeme operovať so siedmymi základnými zásadami všeobecného medzinárodného práva, ktoré sú formulované v Článku 2 Charty OSN ako základné princípy, ktorými sa riadi medzinárodné spoločenstvo pri dosahovaní cieľov stanovených v Článku 1 Charty OSN. Organizácia spojených národov má byť strediskom, ktoré by uvádzalo do súladu úsilie národov pri dosahovaní spoločných cieľov, ktorými sú zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti, rozvoj priateľských vzťahov medzi národmi a uskutočňovanie medzinárodnej spolupráce.

⁴⁸ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 136 s. ISBN 978-80-8168-316-9

5.1 Zásada zákazu hrozby silou a použitia sily

Vyplyvajú z cieľov Organizácie spojených národov stanovených v Charte OSN je primárnou zásadou zákaz hrozby silou a použitia sily. Povahu tejto zásady zakladá Preambula Charty OSN v úvodných riadkoch, kedy sa ľud spojených národov zaväzuje „uchrániť“ budúce pokolenia pred metlou vojny, ktorá dvakrát v priebehu nášho života priniesla ľudstvu nevysloviteľné strasti“. ⁴⁹ Následne je v Článku 2 ods. 4 definovaná povinnosť všetkých členov vystríhať sa za akýchkoľvek okolností hrozby silou alebo použitia sily ako prostriedok uplatňujúci vo svojich medzinárodných stykoch.

5.1.1 Kodifikačný vývoj zákazu hrozby silou a použitia sily

Až do začiatku 20. storočia subjektívne právo na vojnu označované ako *ius ad bellum* oprávňovalo štáty viesť vojnu s použitím sily a ozbrojeného násillia s cieľom upevniť si svoje mocenské postavenie.⁵⁰ Prvá snaha o obmedzenie útočnej vojny bola formulovaná v Pakte Spoločnosti národov v Článku 10 nasledovne: „vojna vyjmúc prípady v Pakte Spoločnosti národov výslovne uvedené, je dovoľená“, a teda sa použitie ozbrojených síl výslovne nezakazovalo.⁵¹

Nadobudnutím účinnosti v roku 1928 sa stal Parížsky pakt tzv. Briand- Kellogov pakt prvým dokumentom, na základe ktorého v Článku 1 národy vyhlásili, že sa vzdávajú možnosti využitia vojny a zároveň odsudzujú jej použitie ako prostriedku pri riešení medzinárodných sporov. V dôsledku prijatia Parížskeho paktu sa zásadne zmenil pohľad na používanie sily v medzinárodných vzťahoch, čo malo pozitívny vplyv na samotný rozvoj medzinárodného práva.⁵²

Nemenej významné bolo prijatie Charty OSN v roku 1945, ktorá v Článku 2 ods. 4 determinovala zásadu zákazu použitia sily, ktorú však rozšírila o zákaz hrozby silou.

⁴⁹ Organizácia spojených národov. *Charta OSN* [online]. [cit. 2020-03-01]. Dostupné na: <https://cloud5n.edupage.org/cloud/Charta-OSN.pdf?z%3A2QVVF9gstAiik%2Fbn%2BwNv8SDBWpI5UgUjEWZdkh9SYqGevsuB7UjGvlZe8dNIhhmD>

⁵⁰ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Osobitná časť). Bratislava: EUROKÓDEX, 2013. 382 s. ISBN 978-80-8155-003-4

⁵¹ AZUD, Ján. Medzinárodné zásady priateľských vzťahov a spolupráce štátov. In Právny obzor: teoretický časopis pre otázky štátu a práva. Bratislava: Slovak Academic Press, 2006, roč. 89, č. 1, s. 33. ISSN 0032-6984

⁵² GALDUNOVÁ, Katarína. Trestný čin agresie. In Medzinárodný trestný súd na začiatku 21. storočia: zborník z medzinárodnej konferencie. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri Slovenskej akadémii vied, 2006, s. 80 ISBN 978-80-969540-1-8

Komplexné riešenie problematiky napokon definovala Deklarácia zásad, týkajúcich sa priateľských vzťahov a spolupráce medzi štátmi v roku 1970 ako povinnosť každého štátu zdržať sa vo svojich medzinárodných vzťahoch hrozby silou alebo použitia sily proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti, ako aj akýmkoľvek iným spôsobom nezlučiteľným s cieľmi Organizácie spojených národov. Hrozbu silou rovnako ako použitie sily považuje za porušenie medzinárodného práva a zdôrazňuje, že sa nikdy nemajú použiť pri riešení medzinárodných sporov.⁵³

Územná celistvosť zabezpečuje nedotknuteľnosť územia, vylučuje vojenskú okupáciu a chráni štátne hranice. Zakazuje sa hrozba silou alebo použitie sily, zámerom ktorých je porušenie medzinárodných hraníc rovnako ako medzinárodných demarkačných línií. Rovnako sa zakazuje porušenie politickej nezávislosti štátu, ktoré môže mať napríklad podobu konania štátnych orgánov pod nátlakom v záujme cudzieho štátu.⁵⁴ Útočná vojna je považovaná za zločin proti mieru, z čoho plynie medzinárodnoprávna zodpovednosť. Povinnosťou všetkých štátov je zdržať sa konania, ktoré akýmkoľvek spôsobom obmedzuje alebo bráni národom v uplatňovaní ich práva na sebaurčenie. Rovnako sa zakazuje organizácia, podnecovanie, podpora a účasť v občianskych vojnách v cudzom štáte a v ozbrojených bandách podnecujúcich okupáciu územia cudzieho štátu.⁵⁵

Povinnosťou štátov je všeobecné a úplné odzbrojenie a prijatím opatrení posilňovanie dôvery, aby sa zamedzilo eskalácii napätia medzi štátmi. Smerujúc k rozvoju medzinárodného mieru a bezpečnosti sú štáty povinné plniť svoje záväzky v rámci medzinárodnoprávnych zásad a noriem.⁵⁶

V roku 1974 Valné zhromaždenie OSN v rezolúcii č. 3314/XXIX v Článku 1 definovalo pojem agresia ako použitie ozbrojenej sily štátom, alebo skupinou štátov voči suverenite, územnej celistvosti, alebo politickej nezávislosti iného štátu, alebo jej použitie akýmkoľvek iným spôsobom nezlučiteľným s Chartou OSN. Rezolúcia ďalej identifikuje v Článku 3 priame a nepriame formy agresie. Do prvej kategórie zaraďuje okupáciu, inváziu, blokádu prístavov alebo pobrežia štátu, bombardovanie a útok na pozemné, námorné a letecké sily iného štátu. Do druhej kategórie patria situácie, kedy štát umožní využívať svoje

⁵³ AZUD, Ján. Medzinárodné právo. Bratislava: VEDA, 2003. 113 s. ISBN 80-223-0753-4

⁵⁴ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 144 s. ISBN 978-80-8168-316-9

⁵⁵ AZUD, Ján. Medzinárodné zásady priateľských vzťahov a spolupráce štátov. In Právny obzor: teoretický časopis pre otázky štátu a práva. Bratislava: Slovak Academic Press, 2006, roč. 89, č. 1, s. 33. ISSN 0032-6984

⁵⁶ AZUD, Ján. Medzinárodné právo. Bratislava: VEDA, 2003. 114 s. ISBN 80-223-0753-4

územie inému štátu, za účelom útoku na tretí štát prípadne neoprávnené vyslanie ozbrojených skupín.⁵⁷

Charta OSN zároveň pripúšťa dve možnosti, kedy sa uplatnia výnimky zo zákazu použitia sily alebo hrozby silou. Medzinárodné právo povoľuje na základe Článku 42 v prípade ohrozenia mieru, porušenia mieru a útočných činov vykonať ozbrojené akcie realizované Bezpečnostnou radou OSN. Druhým prípadom je použitie sily alebo hrozby silou na základe Článku 51 pri výkone práva na individuálnu alebo kolektívnu sebaobranu.⁵⁸

5.1.2 Kongo v. Uganda

Významným príkladom porušenia zákazu použitia sily a hrozby silou je prípad Kongo v. Uganda. V roku 1997 bol vtedajší prezident zosadený hlavným predstaviteľom konžskej oslobodzovacej armády L. Kabilom, ktorý sa následne stal novým prezidentom Demokratickej republiky Kongo, štátu dovtedy známemu pod názvom Zaire. Uganda a Rwanda boli pritom štáty, ktoré sa ešte aj v roku 1998 nachádzali na území Konga a zároveň podporovali armádu, ktorá stála za štátnym prevratom. Oficiálnou žiadosťou v júly toho istého roku L. Kabila ako prezident požiadal o stiahnutie týchto vojsk z územia Konga, avšak Uganda nereagovala na výzvu a zostala prítomná. V dôsledku týchto udalostí sa o mesiac uskutočnil pokus o štátny prevrat, ktorý bol v réžii protivládnych hnutí, údajne podporovaných ugandskou armádou s cieľom zosadiť prezidenta. Kongo považovalo prítomnosť vojsk z Ugandy a Rwandy na svojom území za akt agresie a okupácie, načo reagovala aj Bezpečnostná rada OSN prijatím rezolúcie, ktorou vyzývala na ich stiahnutie. Medzinárodný súdny dvor obdržal v roku 1999 žalobu smerujúcu proti Ugande, v ktorej okrem iného Kongo namietalo porušenie zákazu sily a hrozby silou. Z rozsudku vyplýva konštatovanie Medzinárodného súdneho dvora, že konanie Ugandy sa považuje za porušenie tohto zákazu, ktorý je základným pilierom Charty OSN a súd zároveň odmietol argument Ugandy, ktorým hájila svoje konanie ako sebaobranu na základe dôkazu, ktorým bola nepodpísaná a nedatovaná dohoda údajne uzavretá medzi Kongom a Sudánom za účelom útokov na Ugandu z konžského územia.⁵⁹

⁵⁷ Organizácia spojených národov. *Dodatok Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu k zločinu agresie* [online]. [cit. 2020-02-28]. Dostupné na:

<https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=396224>

⁵⁸ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. *Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť)*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 147 s. ISBN 978-80-8168-316-9

⁵⁹ BUCHTA, Tomáš- SYKOROVÁ, Michaela. *Najdôležitejšie rozsudky v medzinárodnom práve verejnom*. 1. vydanie. Bratislava: Nakladatelství C. H. Beck, 2016. 76 s. ISBN 978-80-89603-40-4

5.2 Zásada mierového riešenia medzinárodných sporov

So zákazom hrozby silou a použitia sily veľmi úzko súvisí zásada mierového riešenia sporov, ktorá je vyjadrená v Charte OSN v Článku 2 ods. 3. Zaväzuje všetkých členov Organizácie spojených národov použiť pri riešení medzinárodných sporov mierové prostriedky, tak aby nebol ohrozený medzinárodný mier, bezpečnosť a spravodlivosť.⁶⁰ Závazok štátov, ktorý je vyjadrený ako povinnosť riešiť spory konkrétnym spôsobom sa pritom vzťahuje na konanie štátov, nie výsledok. Systémové usporiadanie v Charte OSN stavia povinnosť mierového riešenia sporov pred zákaz hrozby silou a použitia sily, čo sa prejavuje v Kapitole 1 v Článku 2 a zároveň v primárnej úprave mierového riešenia sporov v Kapitole VI pred právnou úpravou akcii v prípade ohrozenia mieru, porušenia mieru a útočných činov v Kapitole VII. Napriek tomu obe zásady fungujú popri sebe a navzájom sa dopĺňajú.⁶¹

5.2.1 Proces kodifikácie mierového riešenia medzinárodných sporov

Spory medzi štátmi predstavujú neoddeliteľnú súčasť pri ich fungovaní v rámci jedného systému. Do polovice 19. storočia neexistovala v tejto oblasti žiadna právna úprava, a teda bolo individuálnym rozhodnutím každého štátu ako budú riešiť prípadné spory.

Prvú snahu o kodifikáciu idey mierového riešenia sporov priniesli mierové konferencie v Haagu v rokoch 1899 a 1907, ktorých výsledkom bolo prijatie dvoch Haagskych dohovorov. Obsahom ich regulácie bola úprava dobrých služieb, vyšetrovania, arbitráže a ustanovenie Stáleho arbitrážneho dvora ako prvého stáleho arbitrážneho orgánu.⁶²

Založením Spoločnosti národov v roku 1919 sa do systému včlenil inštitút politických prostriedkov pri riešení medzinárodných sporov a vznikol prvý súdny orgán medzinárodného charakteru- Stály dvor medzinárodnej spravodlivosti.⁶³ Riešenie sporov

⁶⁰ Organizácia spojených národov. *Charta OSN* [online]. [cit. 2020-03-02]. Dostupné na: <https://cloud5n.edupage.org/cloud/Charta-OSN.pdf?z%3A2QVVF9gstAiik%2Fbn%2BwNv8SDBWpI5UgUjEWZdkh9SYqGevsuB7UjGvlZe8dNIhhmD>

⁶¹ AZUD, Ján. *Zásady medzinárodného práva (Niektoré problémy ich obsahu, povahy a výkladu)*. Bratislava: VEDA, 2008. 69 s. ISBN 978-80-2241-0205

⁶² VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. *Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť)*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 248 s. ISBN 978-80-8168-316-9

⁶³ BROWNIE, Ian. *Princípy medzinárodného verejného práva*. 1. vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, 2013. 761 s. ISBN 978-80-89447-64-0

mierovými prostriedkami v tomto období však predstavovalo len jednu z alternatív, keďže medzinárodné právo rovnako povoľovalo použitie ozbrojených síl. Bolo teda individuálnym rozhodnutím každého štátu, ktorú formu riešenia si zvolí.

Prijatie Charty OSN v roku 1945 predstavovalo v právnej úprave zlomový bod, odkedy sa na základe Článku 2 ods. 3 ukladá všetkým štátom povinnosť riešiť svoje medzinárodné spory výhradne mierovým prostriedkami. Článok 33 následne odkazuje na mierové prostriedky, ktorými sa majú strany sporu, ktorého trvanie by mohlo ohroziť zachovanie mieru a bezpečnosti usilovať o jeho vyriešenie. Zároveň sa Bezpečnostnej rade priznáva právomoc vyzvať štáty, aby svoj spor urovnali niektorým z týchto prostriedkov v prípade, ak to uzná za potrebné. Zásadu mierového riešenia medzinárodných sporov následne detailne analyzuje už spomínaná Deklarácia zásad, týkajúcich sa priateľských vzťahov a spolupráce medzi štátmi z roku 1970. Na jej základe postup riešenia medzinárodných sporov s inými štátmi predstavuje pre každý štát použitie mierových prostriedkov takým spôsobom, aby boli zabezpečené medzinárodný mier, bezpečnosť a spravodlivosť. Povinnosť štátov je zabezpečiť aby boli medzinárodné spory riešené predovšetkým rýchlo a spravodlivo, pričom majú nato k dispozícii nasledujúce formy mierových prostriedkov: rokovanie, vyšetrovanie, sprostredkovanie, zmierovacie konanie, arbitráž, súdne konanie a možnosť obrátiť sa na regionálne orgány alebo dohody, prípadne si môžu zvoliť aj iné mierové prostriedky.⁶⁴

Historicky najmladším kodifikačným dokumentom je Deklarácia o mierovom riešení medzinárodných sporov v OSN z roku 1982, ktorá priniesla nové pohľady do oblastí priamych rokovaní a uzatváraní dohôd, ktorými sa štáty zaväzujú riešiť vzájomné spory mierovými prostriedkami.⁶⁵

5.2.2 Nikaragua v. Spojené štáty americké

Vyššie rozpracovaná zásada sa v praxi prejavila pri rozhodovaní Medzinárodného súdneho dvora v spore Nikaragua v. Spojené štáty americké. Tento spor vznikol v dôsledku zvrhnutia pravicovo orientovaného Somozovho režimu hnutím Sandinistov, ktorí boli naopak ľavicovo orientovaní. Občianska vojna, ktorá vypukla medzi kontrarevolucionármi

⁶⁴ AZUD, Ján. Medzinárodné zásady priateľských vzťahov a spolupráce štátov. In Právny obzor: teoretický časopis pre otázky štátu a práva. Bratislava: Slovak Academic Press, 2006, roč. 89, č. 1, s. 36. ISSN 0032-6984

⁶⁵ AZUD, Ján. Medzinárodné právo. Bratislava: VEDA, 2003. 103 s. ISBN 80-223-0753-4

tzv. Contras a Sandinistami bola následkom politických pomerov v krajine. O danú situáciu javili záujem USA, ktoré podporovali protisandinistické hnutie Contras organizovaním, výcvikom a poskytovaním vybavenia. Americké jednotky taktiež zaminovali a zničili nikaragujské prístavy, námornú základňu a ropné systémy. Tieto a ďalšie zásahy namietala Nikaragua v roku 1984 pred Medzinárodným súdnym dvorom, zatiaľ čo druhá strana sporu, USA, oponovala konaním na základe kolektívnej sebaobrany. Medzinárodný súdny dvor v rozsiahlom rozsudku konštatoval, že okrem iných zásad vyplývajúcich z Deklarácie zásad, týkajúcich sa priateľských vzťahov a spolupráce medzi štátmi bola porušená zásada mierového riešenia sporov spolu so zásadou zákazu použitia sily, a to už spomínanými ozbrojenými útokmi zo strany USA a zároveň zamietol ich obhajobu založenú na práve na kolektívnu sebaobranu. Pri rozhodovaní pritom vychádzal z definície pojmu agresia uvedenom v Článku 1 rezolúcie Valného zhromaždenia OSN č. 3314/XXIX.⁶⁶

5.3 Zásada neintervencie v medzinárodnom práve

V dôsledku rovnoprávneho postavenia štátov spolu s uplatňujúcim sa princípom suverenity vzniká objektívne právo každého štátu vykonávať územné rovnako ako osobné právomoci a zároveň mu má byť poskytnutá ochrana vo forme zákazu akýchkoľvek zásahov zo strany iných štátov. Žiadny štát teda nie je z akýchkoľvek dôvodov oprávnený priamo napríklad prostredníctvom ozbrojených síl, hospodárskeho alebo iného nátlaku, alebo nepriamo podporovaním opozičných hnutí v štáte zasahovať do vnútorných a vonkajších kompetencií iného štátu.⁶⁷ Táto zásada je vyjadrená v Článku 2 ods. 7 Charty OSN, na základe ktorej žiadne ustanovenie neoprávňuje Organizáciu spojených národov zasahovať do vecí patriacich do vnútornej právomoci štátov. Táto zásada však nie je prekážkou pri použití donucovacích prostriedkov podľa Kapitoly VII.⁶⁸

⁶⁶ BUCHTA, Tomáš - SÝKOROVÁ, Michaela. Najdôležitejšie rozsudky v medzinárodnom práve verejnom. 1. vydanie. Bratislava: Nakladatelství C. H. Beck, 2016. 48 s. ISBN 978-80-89603-40-4

⁶⁷ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 149 s. ISBN 978-80-8168-316-9

⁶⁸ Organizácia spojených národov. *Charta OSN* [online]. [cit. 2020-03-04]. Dostupné na: <https://cloud5n.edupage.org/cloud/Charta-OSN.pdf?z%3A2QVVF9gstAiik%2Fbn%2BwNv8SDBWpI5UgUjEWZdkh9SYqGevsuB7UjGvIZe8dNIhhmD>

5.3.1 Kodifikčný proces zásady neintervencie

Zásada neintervencie v medzinárodnom práve, ktorej genéza sa spája so vznikom nezávislých suverénnych štátov sa považuje za súčasť obyčajového práva, ktoré bolo v období feudalizmu založené na zmluvnom základe. Francúzske národné zhromaždenie v roku 1791 implementovalo túto zásadu do ústavy a tým sa zaviazalo, že nepoužije svoje sily proti slobode iného národa. V Monreovej doktríne z roku 1823 bola táto zásada zase vyjadrená ako zákaz intervencie do amerických záležitostí.⁶⁹

V období po 1. svetovej vojne bola zásada nezasahovania predovšetkým obsahom medzinárodných zmlúv o neútočení a až v roku 1928 napriek mnohým nedostatkom Briand-Kellogov pakt zakázal vojnu a akcie, medzi ktorými aj samotnú intervenciu. Názory právnych teoretikov sa však líšia a len ťažko medzi nimi hľadať prienik. Danou problematikou sa zaoberajú predovšetkým autori ako Tomsa, Kant, Fiore a Vattel.

Prijatím Deklarácie o neprípustnosti vmiešavania sa do vnútorných vecí štátu, ochrany ich nezávislosti a suverenity v roku 1965 sa rozvoj zásady neintervencie významným spôsobom pohol vpred. Sovietskym zväzom podaný návrh demonštruje právo každého nezávislého štátu na ochranu vlastnej suverenity. Podľa tohto vzoru následne postupovali aj ostatné štáty a snahou Valného zhromaždenia OSN bolo nájsť vhodné riešenie, ktorým sa stalo prijatie rezolúcie č. 2131/XX a v nej potvrdená zásada neintervencie. Jej znenie je v porovnaní s Deklaráciou zásad, týkajúcich sa priateľských vzťahov a spolupráce medzi štátmi identické a zakazuje štátom vmiešavať sa do vecí, ktoré patria do vnútorných alebo vonkajších záležitostí iného štátu, a to priamou rovnako ako nepriamou formou.⁷⁰

Ako dôsledok presadzovania ochrany ľudských práv v medzinárodných vzťahoch zostáva spornou oblasťou humanitárna intervencia a jej prípadné uplatňovanie. Snahou niektorých štátov zostáva zavedenie výnimky použitia sily alebo hrozby silou v prípade humanitárnej intervencie, no v súčasnosti Charta OSN takúto výnimku nepovoľuje a je výlučnou právomocou Bezpečnostnej rady OSN podnikat' kolektívne donútenie a ukladať sankcie. Napriek tomu sa na medzinárodnom poli postupne mení optika vnímania danej problematiky a začína sa presadzovať myšlienka, že Organizácia spojených národov je na

⁶⁹ AZUD, Ján. Zásady medzinárodného práva (Niektoré problémy ich obsahu, povahy a výkladu). Bratislava: VEDA, 2008. 133 s. ISBN 978-80-2241-0205

⁷⁰ AZUD, Ján. Medzinárodné právo. Bratislava: VEDA, 2003. 132 s. ISBN 80-223-0753-4

základe Článku 1 ods. 3 oprávnená riešiť humanitárne problémy posilňovaním úcty k ľudským právam a základným slobodám.⁷¹

5.3.2. Kosovo

Základné formy závislosti štátu resp. územia zanikli v rámci národno-oslobodzovacieho boja za nezávislosť, ktorý sa uskutočnil v priebehu posledných desaťročí. Kosovskí Albánci vyhlásili bez súhlasu Srbskej republiky a OSN dňa 17. 2 2008 samostatný štát Kosovo. Nové štáty zvyčajne vznikajú v dôsledku uplatnenia práva národa na sebaurčenie, pričom ako sme už v minulej kapitole zdôraznili, toto právo prináleží jedine národom, nie národnostným menšinám. V tomto prípade si však Albánci už v minulosti vytvorili svoj národný štát, z čoho vyplýva, že nebol potrebný vznik ďalšieho. Rovnako nemožno opomenúť skutočnosť, že takýmto postupom sa vytvára precedent, ktorý môže viesť k destabilizácii Európy. Uvedené oddelenie Kosova nebolo v súlade s medzinárodnoprávnou úpravou, na základe čoho môžeme toto konanie označiť za protiprávne. Nebol dodržaný princíp neporušiteľnosti hraníc vyjadrený v Záverečnom akte KBSE z roku 1975, ktorý neumožňuje zmenu štátnych hraníc bez súhlasu dotknutého štátu. Bezpečnostná rada ani Valné zhromaždenie v tomto prípade nevyjadrili súhlas so zásahom OSN. Ak rozoberáme otázku suverenity je dôležité pripomenúť, že orgány štátnej moci nevykonávajú zvrchovanú moc nad územím Kosova a ani nad obyvateľstvom, pretože srbská časť sa odmietla podrobiť tejto suverenite. Z uvedeného je zrejmé, že Kosovo nemôžeme označiť ako suverénny a nezávislý štát, pričom najväčšiu podobnosť pozorujeme s formou medzinárodného protektorátu, ktorý je však už historicky prekonaný.⁷²

5.4. Zásada povinnej spolupráce štátov

Multidimenzionálny charakter zásady povinnej spolupráce štátov vychádza z pluralitnej úpravy v Charte OSN, počnúc Preambulou, kde je vyjadrená ako odhodlanie pestovať znášanlivosť a žiť spolu navzájom v mieri ako dobrí susedia. Významné postavenie

⁷¹ AZUD, Ján. Zásady medzinárodného práva (Niektoré problémy ich obsahu, povahy a výkladu). Bratislava: VEDA, 2008. 147 s. ISBN 978-80-2241-0205

⁷² MRÁZ, Stanislav. Suverenita a nezávislosť štátu- Kosovo. In Medzinárodné vzťahy: vedecký časopis pre medzinárodné politické, ekonomické, právne a kultúrne vzťahy Fakulty medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2008, roč. VI., č. 1, s. 20 – 26 ISSN 1336-1562

tejto zásady rovnako potvrdzuje aj vymedzenie cieľa v Článku 1 ods. 3, ktorý proklamuje snahu uskutočňovať medzinárodnú spoluprácu riešením medzinárodných problémov z rôznych oblastí, predovšetkým hospodárskych, sociálnych, kultúrnych a humanitárnych, a to najmä sprostredkovaním podpory a posilňovania úcty k ľudským právam a základným slobodám, pričom sa zakazuje akákoľvek diskriminácia na základe rasy, pohlavia, jazyka alebo náboženstva. Článok 13 ods. 1 priznáva Valnému zhromaždeniu OSN právomoc podporovať medzinárodnú spoluprácu v politickej, hospodárskej, sociálnej, kultúrnej, výchovnej a zdravotnej sfére a zároveň ods. 2 odkazuje na ďalšiu úpravu v Kapitolách IX a X, ktoré regulujú medzinárodnú hospodársku a sociálnu spoluprácu. Organizácia spojených národov sa v Článku 55 zaväzuje vytvoriť stabilné podmienky v záujme zabezpečenia mierových a priateľských vzťahov medzi národmi, a to spôsobmi uvedenými v ods. 1 písm. a-c.⁷³

5.4.1 Charakter zásady povinnej spolupráce

Samotný pojem spolupráce štátov je veľmi rozsiahly a dotýka sa viacerých sfér, pričom je potrebné sa naň ho pozerat' z dvoch aspektov. Jej obsahom je predovšetkým politická a hospodárska spolupráca, ktoré sa vzájomne interferujú. V súčasnej dobe sa pri zvyšovaní podielu medzinárodnej deľby práce apeluje na medzinárodnú spoluprácu, ktorá je dosahovaná prostredníctvom spolupráce štátov v OSN. V prípade ak by štáty navzájom spolupracovali a súčasne rešpektovali zvrchovanú rovnosť, neintervenovali do záležitostí, ktoré patria do právomoci iného štátu a riadne plnili svoje záväzky nedochádzalo by k sporom, ktoré eventuálne môže ohroziť medzinárodný mier a bezpečnosť. Je teda zrejmé, že zásada povinnej spolupráce predstavuje východisko, ku ktorému smeruje rezolúcia č. 1815/XVII z roku 1962. Rovnako opodstatnené by bolo aj tvrdenie, že táto zásada v sebe zahŕňa cieľ, o ktorý sa usilujú všetky štáty rešpektujúc ostatné zásady vytýčené v Charte OSN.⁷⁴

Ako už bolo spomenuté, reflektujúc dôležitosť a komplexnosť zásady povinnej spolupráce operuje Charta s týmto pojmom o viacerých svojich častiach. Deklarácia zásad,

⁷³ Organizácia spojených národov. *Charta OSN* [online]. [cit. 2020-03-06]. Dostupné na: <https://cloud5n.edupage.org/cloud/Charta-OSN.pdf?z%3A2QVVF9gstAiik%2Fbn%2BwNv8SDBWpI5UgUjEWZdkh9SYqGevsuB7UjGvlZe8dNIhhmD>

⁷⁴ AZUD, Ján. Zásady medzinárodného práva v súčasnom svete (1. časť). In *Politické vedy: časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy*. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB, 2006, roč. 9, č. 1, s. 23. ISSN 1335-2741

týkajúcich sa priateľských vzťahov a spolupráce medzi štátmi v roku 1970 definovala túto zásadu ako povinnosť štátov navzájom spolupracovať v súlade s Chartou OSN. Ďalej ukladá štátom povinnosť spolupracovať, a to bez ohľadu na ich politické, hospodárske a sociálne zriadenie sledujúc neporušenie medzinárodného mieru a bezpečnosti a zároveň podporovať hospodársku stabilitu a rozvoj. Na dosiahnutie tohto cieľa Deklarácia podnecuje štáty aby spolupracovali pri zachovávaní medzinárodného mieru a bezpečnosti, podporovali úctu a rešpektovanie ľudských práv a základných slobôd, pričom sa vyžaduje aby štáty rešpektovali zásadu zvrchovanej rovnosti a neintervencie. Zároveň sa zdôrazňuje hospodárska, sociálna a kultúrna spolupráca, ktoré upevňujú medzinárodný kultúrny rozvoj a orientácia na zvyšovanie hospodárskeho rastu predovšetkým v rozvojových krajinách.⁷⁵

5.5 Zásada rovnoprávnosti a sebaurčenia národov

Zásada rovnoprávnosti a sebaurčenia národov demonštruje slobodné právo každého národu samostatne rozhodovať o svojom politickom, hospodárskom a kultúrnom zriadení, pričom sa zakazujú externé zásahy iných štátov a je ich povinnosťou rešpektovať tieto práva. Hneď v úvode je potrebné zdôrazniť skutočnosť, že toto právo prináleží len národom a nie národnostným menšinám, ktorým je poskytovaná iná forma ochrany. Obsahom tejto zásady sú právo všetkých národov na sebaurčenie a zároveň povinnosť všetkých štátov rešpektovať toto právo. Táto povinnosť sa pritom prejavuje jednak v pasívnom konaní, a teda nebránením národu realizovať svoje právo na sebaurčenie, a jednak v aktívnom konaní poskytovaním podpory pri zabezpečovaní rovných práv. Právo na sebaurčenie národov je súčasťou tretej generácie ľudských práv a zvyčajne sa uskutočňuje pomocou zastupujúceho orgánu, ktorý reprezentuje národ, pričom uplatňovanie tohto práva nemusí nevyhnutne smerovať k dosiahnutiu štátnosti, ale do úvahy prichádza napríklad aj nadobudnutie autonómneho statusu. Zároveň je potrebné zdôrazniť, že cieľom tejto zásady nie je poskytovať oprávnenie, ktorého následkom by bolo rozdelenie prípadne porušenie územnej celistvosti štátov, ktoré rešpektujú právo národov na sebaurčenie len na základe vôle národa.⁷⁶

⁷⁵ AZUD, Ján. Medzinárodné zásady priateľských vzťahov a spolupráce štátov. In Právny obzor: teoretický časopis pre otázky štátu a práva. Bratislava: Slovak Academic Press, 2006, roč. 89, č.1, s. 39. ISSN 0032-6984

⁷⁶ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 153 s. ISBN 978-80-8168-316-9

Napriek tomu, že zásadu rovnoprávnosti a sebaurčenia národov Charta OSN výslovne neidentifikuje ako samostatnú zásadu v Článku 2, odvoláva na ňu už pri vytyčovaní svojich cieľov v Článku 1 ods. 2, kde odkazuje na úctu k zásade rovnoprávnosti a sebaurčenia národov pri rozvíjaní priateľských vzťahov medzi národmi. Na rovnakom základe je následne formulovaná aj v Článku 55, v Článku 73 a Článku 76.⁷⁷

5.5.1 Kodifikácia zásady rovnoprávnosti a sebaurčenia národov

Zásada rovnoprávnosti a sebaurčenia národov sa viaže na obdobie vzniku nových štátov a má priamy súvis s národnooslobodzovacím hnutím. Sformulovala sa v roku 1919 na mierovej konferencii v Paríži v nadväznosti na 14 bodov W. Wilsona, posolstvo amerického prezidenta Kongresu. Značným vývojovým procesom prešla po vzniku medzinárodnej sústavy predovšetkým po 2. svetovej vojne dôsledkom rozpadu koloniálnej sústavy a zároveň vznikom inštitútu poručníctva na pôde OSN. Ako už bolo spomínané v Charte OSN je táto zásada formulovaná v Článku 1 ods. 2 ako idea priateľských vzťahov založená na úcte k zásade rovnoprávnosti a sebaurčenia národov.⁷⁸

Rezolúcie Valného zhromaždenia OSN č. 1514/XV a č. 1541/XV.A, ktorých obsahom bolo právo na sebaurčenie koloniálnych národov vyjadrovali podporu celému procesu dekolonizácie. Táto zásada bola rovnako súčasťou viacerých medzinárodných dohovorov ako napríklad Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach alebo Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach. V roku 1970 Deklarácia medzinárodných zásad detailne rozpracovala toto právo pričom každú násilnú akciu, ktorou sú národy pozbavené slobody a práva na sebaurčenie definuje ako porušenie Charty OSN. Právo na sebaurčenie vykonáva národ slobodným rozhodnutím bez vonkajších zásahov o svojom politickom štatúte ako napríklad vytvorením zvrchovaného a nezávislého štátu alebo pripojením resp. spojením s iným nezávislým štátom, pričom ostatným štátom vyplýva povinnosť rešpektovať toto ich právo. Deklarácia ďalej vyzýva na ukončenie kolonializmu a formy cudzej nadvlády, panstva a vykorisťovania determinuje ako porušenie tejto zásady a základných ľudských práv, pričom ukladá povinnosť prejavovať úctu

⁷⁷ Organizácia spojených národov. *Charta OSN* [online]. [cit. 2020-03-06]. Dostupné na:

<https://cloud5n.edupage.org/cloud/Charta-OSN.pdf?z%3A2QVVF9gstAiik%2Fbn%2BwNv8SDBWpI5UgUjEWZdkh9SYqGevsuB7UjGvlZe8dNIhhmD>

⁷⁸ AZUD, Ján. *Zásady medzinárodného práva* (Niektoré problémy ich obsahu, povahy a výkladu). Bratislava: VEDA, 2008. 156 s. ISBN 978-80-2241-0205

k ľudským právam a slobodám či už prostredníctvom spoločných alebo individuálnych akcií. V neposlednom rade Medzinárodný súdny dvor uznal toto právo vo viacerých posudkoch ako napríklad vo veci Západnej Sahary alebo v spore medzi Burkina Faso a Mali.

5.5.2 Západná Sahara

Zásada rovnoprávnosti a sebaurčenia národov je predmetom poradného posudku Medzinárodného súdneho dvora z roku 1975 vo veci Západnej Sahary. Toto územie bolo súčasťou koloniálnej sústavy pod správou Španielska kontrolované od roku 1934. Vyvíjajúci tlak zo strany Organizácie spojených národov na proces dekolonizácie sa začal stupňovať v 60. rokoch 20. storočia, na základe čoho Španielsko vyjadrilo súhlas s uskutočnením referenda v Západnej Sahare pod dohľadom OSN, predmetom ktorého bola otázka budúceho statusu krajiny. Maroko a Mauretánia namietali a tvrdili, že vyplývajúce z historických väzieb so Západnou Saharou im prináleží aj právny titul k tomuto územiu. Rezolúciou č. 3292 (XXIX) sa Valné zhromaždenie OSN obrátilo na Medzinárodný súdny dvor so žiadosťou o posúdenie otázok, či bola Západná Sahara v dobe kolonizácie územím nikoho prípadne aké malo toto územie právne vzťahy s Marockým kráľovstvom a Mauretániou. Medzinárodný súdny dvor poukázal na skutočnosť, že Západná Sahara v období kolonizácie bola osídlená národmi. Napriek tomu, že tieto národy presadzovali nomádsky spôsob života možno pri nich pozorovať sociálnu a politickú organizáciu, a teda odpoveď na otázku, či bola v tomto období Západná Sahara *terra nullius* musí byť bezpodmienečne negatívna. Predložená dokumentácia potvrdzuje právne väzby medzi Marokom, Mauretániou a Západnou Saharou, no vychádzajúc z poradného posudku nezakladajú vzťah územnej zvrchovanosti medzi týmito krajinami. Konečné vyjadrenie Súdu znie, že neboli dokázané žiadne právne vzťahy, ktoré by mali vplyv na aplikáciu rezolúcie pri dekolonizácii Západnej Sahary, rovnako ako pri uplatňovaní zásady sebaurčenia.⁷⁹

⁷⁹ BUCHTA, Tomáš- SÝKOROVÁ, Michaela. Najdôležitejšie rozsudky v medzinárodnom práve verejnom. 1. vydanie. Bratislava: Nakladatelství C. H. Beck, 2016. 42 s. ISBN 978-80-89603-40-4

5.6 Zásada zvrchovanej rovnosti štátov

Pod pojmom zvrchovaná resp. suverénna rovnosť rozumieme, že štáty sú v rovnom postavení s ostatnými členmi medzinárodného práva, z čoho im vyplývajú rovnaké práva a povinnosti, pričom sa neberú do úvahy hospodárske, spoločenské či politické rozdiely. Suverenita štátov nie je závislá od rozlohy štátu, počtu obyvateľstva ani spoločenského zriadenia, čo demonštruje aj skutočnosť, že na Valnom zhromaždení OSN má každý členský štát jeden hlas. Je potrebné zdôrazniť, že cieľom tejto zásady nie je zabezpečiť faktickú rovnosť štátov, ale naopak právnu rovnosť.⁸⁰

Zásadu zvrchovanej rovnosti tvoria dve zložky. V prvom rade sa jedná o právo každého štátu slobodne určiť a rozvíjať svoje politické, sociálne, hospodárske a iné zriadenie spolu s právom na politickú nezávislosť a nedotknuteľnosť územnej celistvosti. Na druhej strane stojí povinnosť rešpektovať iné štáty rovnako a povinnosť dôsledne a v dobrej viere plniť svoje medzinárodné záväzky a žiť v mieri s ostatnými štátmi.

Charta OSN uvádza všeobecnú formuláciu zásady zvrchovanej rovnosti v Článku 2 ods. 1, kde deklaruje, že Organizácia je založená na zásade zvrchovanej rovnosti všetkých svojich členov.⁸¹

5.6.1 Kodifikačný proces zásady zvrchovanej rovnosti štátov

Vestfálskym mierom v roku 1648 vzniká nový medzinárodný systém tvorený subjektami s vlastnou vnútornou suverenitou a v medzinárodnom spoločenstve absentujú predtým významné elementy, ktorými boli pápež a cisár. Začína sa formulovať pojem suverenita štátu, ktorý je následne uznaný ako princíp medzinárodného práva platný dodnes. Zároveň sa presadzuje myšlienka uplatňovania hraníc štátov, ktoré geograficky vymedzujú určitý celok. Dnes sa na rozdiel od minulosti presadzuje myšlienka relatívnej suverenity, a teda suverénne štáty konajú slobodne, no musia sa podriaadiť pravidlám medzinárodného práva, ktoré nemôžu svojvoľne meniť.⁸²

⁸⁰ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 153 s. ISBN 978-80-8168-316-9

⁸¹ Organizácia spojených národov. *Charta OSN* [online]. [cit. 2020-03-06]. Dostupné na: <https://cloud5n.edupage.org/cloud/Charta-OSN.pdf?z%3A2QVVF9gstAiik%2Fbn%2BwNv8SDBWpI5UgUjEWZdkh9SYqGevsuB7UjGvlZe8dNIhhmD>

⁸² VALENT, Jaroslav. Vytúžený mier zvaný Vestfálsky. In *Historická revue* [online]. 25.10.2018. [cit. 2020-03-01]. Dostupné na: http://www.historickarevue.com/clanok/vestfalsky_mier_1648

Už v roku 1964 bola zásada zvrchovanej rovnosti štátov súčasťou rokovaní, kedy bola dosiahnutá parciálna zhoda. Charta OSN ju v Článku 2 ods. 1 ako kritérium, na ktorom je Organizácia založená. Osobitný výbor prijal rezolúciu, na základe ktorej všetky štáty požívajú zvrchovanú rovnosť a z postavenia subjektov medzinárodného práva im vyplývajú rovnaké práva a povinnosti. V rezolúcii sú ďalej vymedzené zložky, ktoré sa majú subsumovať pod pojem zvrchovaná rovnosť. Patria sem predovšetkým nasledovné:

- Všetky štáty sú právne rovné
- Každý štát požíva práva, ktoré mu vyplývajú z plnej zvrchovanosti
- Každý štát je povinný rešpektovať iné štáty
- Územná celistvosť a politická nezávislosť sú nedotknuteľné
- Každý štát má právo slobodne určiť a rozvíjať svoje politické, spoločenské, hospodárske a kultúrne zriadenie
- Každý štát je povinný dôsledne a v dobrej viere plniť svoje medzinárodné záväzky a žiť v mieri s inými štátmi⁸³

5.6.2 Wimbledon

O zásade zvrchovanej rovnosti pojednáva Stály dvor medzinárodnej spravodlivosti v rozsudku vo veci Wimbledon z roku 1923. Francúzska zbrojná spoločnosť si prenajala britský parník Wimbledon, ktorý smeroval do poľského mesta Gdaňsk, kde sa nachádzala námorná základňa. Obsahom nákladu bol pritom tovar na výrobu zbraní. Z tohto dôvodu Nemecko nepovolilo vstup a prejazd cez Kielsky prielav odvolávajúc sa na svoje vnútroštátne nariadenie o neutralite. Následne francúzsky veľvyslanec poslal nemeckej vláde žiadosť o zrušenie rozhodnutia, ktorým sa zamietol vstup a prejazd parníka odvolávajúc sa na ustanovenia článkov 380 až 386 Versaillskej mierovej zmluvy z roku 1919, dôsledkom ktorej bolo zmedzinárodnenie Kielskeho prielavu. Táto žiadosť však bola opätovne zamietnutá, na základe čoho Spojené kráľovstvo, Francúzsko, Taliansko a Japonsko podali žalobu na Stály dvor medzinárodnej spravodlivosti. Na základe vyjadrenia Súdu z dikcie článku 380 vyplýva, že niet pochyb o jeho jednoznačnosti, a teda vychádzajúc zo zásady rovnosti musí byť Kielsky prielav sprístupnený všetkej lodnej preprave.

⁸³ AZUD, Ján. Medzinárodné zásady priateľských vzťahov a spolupráce štátov. In Právny obzor: teoretický časopis pre otázky štátu a práva. Bratislava: Slovak Academic Press, 2006, roč. 89, č. 1, s. 41. ISSN 0032-6984

Výnimku predstavujú iba plavidlá štátov, ktoré nie sú v mierovom stave s Nemeckom. Za upustenie od suverenity sa na základe vyjadrenia Súdu nepovažuje uzatvorenie zmluvy, ktorej predmetom je aktívne resp. pasívne konanie štátu. Rozsudok označil odmietnutie Nemecka umožniť prejazd parníku Wimbledon za protiprávne konanie, z čoho mu vyplýva zodpovednosť za vzniknutú škodu.⁸⁴

5.7 Zásada „pacta sunt servanda“

Zásada svedomitého plnenia záväzkov označovaná latinským termínom „pacta sunt servanda“ je akýmsi produktom, ku ktorému smerujú resp. v ktorom sú spojené všetky predošlé zásady. Je potrebné ju chápať a vysvetľovať na troch úrovniach:

- Všeobecné medzinárodné právo
- Ustanovenia Charty OSN
- Záväzky z iných medzinárodnoprávných noriem⁸⁵

Na základe tejto zásady vyplýva štátom povinnosť dbať na dodržiavanie svojich medzinárodných záväzkov a poctivo v dobrej viere (*bona fide*) svoje záväzky aj plniť. Z neplnenia záväzkov vyvodzujú štáty zodpovednosť, pričom poškodený subjekt je oprávnený ho sankcionovať a vynucovať od neho plnenie.

Vyjadrenie zásady „pacta sunt servanda“ nachádzame už v samotnej Preambule, kde odkazuje na „úctu k záväzkom vyplývajúcim zo zmlúv a iných prameňov medzinárodného práva“. Ďalej v Článku 2 ods. 2 Charta OSN stanovuje všetkým členom Organizácie Spojených národov povinnosť svedomite plniť záväzky, ktoré prevzali podľa Charty s cieľom zabezpečiť všetkým práva a výhody plynúce z členstva. Článok 103 následne rieši situáciu, ak by došlo k stretu záväzkov Organizácie spojených národov so záväzkami vyplývajúcich z inej medzinárodnej dohody. V takomto prípade ustanovuje, že prednosť majú záväzky Charty OSN.⁸⁶

⁸⁴ BUCHTA, Tomáš - SÝKOROVÁ, Michaela. Najdôležitejšie rozsudky v medzinárodnom práve verejnom. 1. vydanie. Bratislava: Nakladatelství C. H. Beck, 2016. 2 s. ISBN 978-80-89603-40-4

⁸⁵ VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 154 s. ISBN 978-80-8168-316-9

⁸⁶ Organizácia spojených národov. *Charta OSN* [online]. [cit. 2020-03-06]. Dostupné na: <https://cloud5n.edupage.org/cloud/Charta-OSN.pdf?z%3A2QVVF9gstAiik%2Fbn%2BwNv8SDBWpI5UgUjEWZdkh9SYqGevsuB7UjGvlZe8dNIhhmD>

5.7.1 Zásada „*pacta sunt servanda*“ v procese kodifikácie

K formulácii všeobecnej zásady svedomitého plnenia záväzkov dochádza v období novoveku vplyvom prirodzenoprávnej školy, kedy ju po prvýkrát aplikoval holandský právnik Hugo Grotius. Dnešnú podobu však ustanovila až Charta OSN, ktorej znenie sme už rozobrali vyššie. Valné zhromaždenie OSN ďalej rezolúciou č. 1815/XVII uložilo povinnosť preskúmať medzinárodnoprávne zásady priateľských vzťahov a spolupráce štátov. Zásada svedomitého plnenia záväzkov je v uvedenej rezolúcii definovaná v bode g) ako jedno z pravidiel stanovených v Charte OSN, ktoré je potrebné detailne rozpracovať.⁸⁷

Deklaráciou zásad, týkajúcich sa priateľských vzťahov a spolupráce medzi štátmi bol v roku 1970 ukončený kodifikačný proces, v ktorom je táto zásada vyjadrená ako povinnosť každého štátu poctivo plniť svoje záväzky prijaté v súlade s Chartou OSN vyplývajúce zo všeobecne uznaných zásad a medzinárodnoprávných noriem. Ak nastane stret záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv so záväzkami členov OSN, vychádzajúc z Charty OSN majú tieto záväzky prednosť.

Rovnako je táto zásada vyjadrená aj v Článku 26 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve z roku 1969, na základe ktorého každá platná zmluva zaväzuje zmluvné strany a musí byť nimi plnená v dobrej viere.⁸⁸ V prípade ak ustanovenia tohto dohovoru neupravujú niektoré otázky bude sa postupovať v súlade s pravidlami medzinárodného obyčajového práva. Na základe Článku 38 ods. 1 písm. a Štatútu Medzinárodného súdneho dvora sú medzinárodné zmluvy považované za prameň medzinárodného práva, a teda aj z tohto dôvodu je potrebné uviesť pri takomto postupe základné ustanovenia dohovoru.⁸⁹

5.7.2 Gabčíkovo- Nagymaros

V medzinárodnej zmluve sa v roku 1977 Maďarsko a Československo dohodlo na vybudovaní sústavy vodných na Dunaji. Jedna sa mala nachádzať na slovenskej strane pri Gabčíkove a druhá pri maďarskom Nagymarosi, pričom spolu vytvárali jeden prevádzkový systém. V roku 1989 Maďarsko ukončilo práce odvolávajúce sa na ekologické riziká prebiehajúce politicko- spoločenské zmeny v krajine. Na druhej strane Československo

⁸⁷ AZUD, Ján. Medzinárodné právo. Bratislava: VEDA, 2003. 85 s. ISBN 80-223-0753-4

⁸⁸ 15/1988 Zb: 1969: Vyhláška ministra zahraničných vecí o Viedenskom dohovore o zmluvnom práve

⁸⁹ AZUD, Ján. Zásady medzinárodného práva (Niektoré problémy ich obsahu, povahy a výkladu). Bratislava: VEDA, 2008. 185 s. ISBN 978-80-2241-0205

požadovalo od Maďarska plnenie záväzkov, ktoré na seba prebralo v zmluve, no zároveň jednostranne prešlo k modifikovanej realizácii výstavby. V dôsledku neúspešných rokovaní Maďarsko nakoniec zmluvu v roku 1992 vypovedalo a preto strany podali návrh na Medzinárodný súdny dvor. Neobnoviteľné škody na životnom prostredí v dôsledku výstavby predstavovali pre Maďarsko prekážku spôsobujúcu nemožnosť plnenia, a teda zánik zmluvy odvolávajúci sa na článok 61 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve. V tomto bode Súd konštatoval, že vzhľadom na fakt, že obe štáty ratifikovali Dohovor až po uzavretí zmluvy nemožno sa odvolávať na jeho ustanovenia, ale aplikovať sa budú výhradne pravidlá obyčajového práva. V zmluve nie sú uvedené ustanovenia o zániku, a teda možno vyvodiť záver, že strany pri jej uzavieraní neplánovali s možnosťou zmluvu vypovedať alebo od nej odstúpiť. Argument odvolávajúci sa na stav núdzu Súd rovnako zamietol, pretože aj v prípade oprávneného uplatnenia to nemôže byť považované za dôvod neplnenia zmluvy. Ďalším argumentačným bodom sa Maďarsko odvolávalo na výskyt podstatnej zmeny okolností v podobe prebiehajúcich politických zmien v krajine, ktoré však Súd označil za nie tak úzko súvisiace s predmetom a účelom zmluvy, a teda konštatoval, že zmena okolností nie je takého charakteru aby menila záväzky vyplývajúce stranám. Za hlavný argument považovalo Maďarsko závažné porušenie zmluvy Československa, a to realizáciou variantu C výstavby. Súd nepovažoval toto konanie za protiprávne a odstúpenie Maďarska označil za predčasné.⁹⁰

⁹⁰ BUCHTA, Tomáš- SÝKOROVÁ, Michaela. Najdôležitejšie rozsudky v medzinárodnom práve verejnom. 1. vydanie. Bratislava: Nakladatelství C. H. Beck, 2016. 61 s. ISBN 978-80-89603-40-4

Záver

Za primárny cieľ, ktorý sleduje medzinárodné právo možno bezpochyby označiť reguláciu vzťahov vznikajúcich medzi subjektami medzinárodného práva, predovšetkým medzi suverénnymi štátmi. Ďalšími subjektami sú medzinárodné medzivládne organizácie, národy uplatňujúce právo na sebaurčenie a napokon aj povstalci, ktorých postavenie je však limitované obmedzenou medzinárodnoprávnou subjektivitou na rozdiel od suverénnych štátov, ktoré disponujú pôvodnou a plnou medzinárodnoprávnou subjektivitou. Vzťahy medzi uvedenými subjektami sú často veľmi zložité a pri ich realizácii sa vyžaduje komplexná aplikácia právnych noriem.

Vznik Organizácie spojených národov v roku 1945 určil nové smerovanie medzinárodného práva, kedy sa do popredia dostávajú témy ako zachovanie mieru a bezpečnosti a mierová spolupráca štátov. Tieto ciele si medzinárodné spoločenstvo vytýčilo v Charte OSN, ktorá ako medzinárodná zmluva univerzálnej povahy poskytuje právny základ pri riešení vzťahov, a to na základe zásad v nej konkretizovaných.

Úlohou tejto diplomovej práce bolo sumarizovať a detailne rozobrať podstatu základných zásad a pravidiel, čím sme zdôraznili ich nevyhnutnosť v systéme medzinárodného práva. Pre uvedenie do problematiky sa práca v úvode zaoberá zasadením pojmu medzinárodné právo do historického kontextu od obdobia staroveku až po súčasnosť. Vzhľadom na fundamentálny význam tohto pojmu sa ním zaoberá aj nasledujúca kapitola, ktorá ho ale rozoberá z pohľadu predmetu právnej úpravy a osobitostí charakteristických pre toto odvetvie. Všeobecný úvod potom zakončuje interpretácia teórii upravujúcich vzťah vnútroštátneho a medzinárodného práva. Analýzou a členením pravidiel v štvrtej kapitole sa dostávame k jadru diplomovej práce, ktoré je spracované v piatej kapitole. Tá definuje všeobecné zásady vyjadrené v Charte OSN, ktoré boli následne rozpracované v Deklarácii zásad medzinárodného práva, týkajúcich sa priateľských vzťahov a spolupráce štátov. Teoretická časť práce je doplnená praktickými prípadmi v podobe poradných posudkov resp. rozsudkov medzinárodných súdnych orgánov.

Analýzou a komparáciou základných zásad a pravidiel podala táto diplomová práca komplexný prehľad mechanizmu, na ktorom je medzinárodné právo budované. Spracovaním teoretických poznatkov, ktoré práca následne aplikovala na praktických prípadoch bola naplnená plánovaná štruktúra. Jednoznačne môžeme konštatovať, že medzinárodné právo

ako dynamicky sa rozvíjajúce odvetvie bude v blízkej dobe čeliť novým globálnym výzvam, ktoré budú požadovať revíziu systému pravidiel.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje:

VRŠANSKÝ, Peter - VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Všeobecná časť). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 20 s. ISBN 978-80-8168-316-9

KLUČKA, Ján. Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť), 1.vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2008. 33 s. ISBN 978-80-8078-220-7

DAVID, Vladislav- SLADKÝ, Pavel- ZBOŘIL, František. Medzinárodní právo veřejné. 3. vydanie. Praha. LINDE PRAHA, 2006. 21 s. ISBN 80-7201- 628-8

MRÁZ, Stanislav. Medzinárodné právo verejné. 1. vydanie. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. 13 s. ISBN 978-80-225-3148-1

OTTOVÁ, Eva. Teória práva, 3. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2010. 231 s. ISBN 978-80-89122-59-2

AZUD, Ján. Medzinárodné právo. Bratislava: VEDA, 2003. 18 s. ISBN 80-223-0753-4

VRŠANSKÝ, Peter- VALUCH, Jozef a kol. Medzinárodné právo verejné (Osobitná časť). Bratislava: EUROKÓDEX, 2013. 350 s. ISBN 978-80-8155-003-4

BROWNLIE, Ian. Princípy medzinárodného verejného práva. 1. vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, 2013. 6 s. ISBN 978-80-89447-64-0

JÚDA, Vierošlav. Teória práva. 1. vydanie. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, 2011. 117 s. ISBN 978-80-557-0158-5

ČEPELKA, Čestmír- ŠTURMA, Medzinárodní právo veřejné. Pavel. 1. vydanie. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-57-2

VALUCH, Jozef- RIŠOVÁ, Michaela- SEMAN, Radoslav. Právo medzinárodných organizácií. 1 vydanie. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011. s. 90 – 93. ISBN 978-80-7400-368-4

AZUD, Ján. Zásady medzinárodného práva (Niektoré problémy ich obsahu, povahy a výkladu). Bratislava: VEDA, 2008. ISBN 978-80-2241-0205

BUCHTA, Tomáš- SÝKOROVÁ. Najdôležitejšie rozsudky v medzinárodnom práve verejnom. 1. vydanie. Bratislava: Nakladatelství C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-89603-40-4

Články:

AZUD, Ján. K otázke pojmu „Všeobecné právne zásady uznané civilizovanými národmi“ v zmysle čl. 38 Štatútu Medzinárodného súdneho dvora. In Právny obzor: teoretický časopis pre otázky štátu a práva. Bratislava : Slovak Academic Press, 2005, roč. 88, č. 5, s. 429-439 ISSN 0032-6984

AZUD, Ján. Medzinárodné zásady priateľských vzťahov a spolupráce štátov. In Právny obzor: teoretický časopis pre otázky štátu a práva. Bratislava : Slovak Academic Press, 2006, roč. 89, č. 1, s. 26-47. ISSN 0032-6984

AZUD, Ján. Zásady medzinárodného práva v súčasnom svete (1. časť). In Politické vedy: časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy. Banská Bystrica : Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB, 2006, roč. 9, č. 1, s. 5-34. ISSN 1335-2741

AZUD, Ján. Zásady medzinárodného práva v súčasnom svete (2. časť). In Politické vedy: časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy. Banská Bystrica : Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB, 2006, roč. 9, č. 2, s. 5-19. ISSN 1335-2741

GALDUNOVÁ, Katarína. Trestný čin agresie. In Medzinárodný trestný súd na začiatku 21. storočia: zborník z medzinárodnej konferencie. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri Slovenskej akadémii vied, 2006, s. 80 ISBN 978-80-969540-1-8

MRÁZ, Stanislav. Suverenita a nezávislosť štátu- Kosovo. In Medzinárodné vzťahy: vedecký časopis pre medzinárodné politické, ekonomické, právne a kultúrne vzťahy Fakulty medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2008, roč. VI., č. 1, s. 20 – 26 ISSN 1336-1562

Internetové zdroje:

MEDELSKÝ, Jozef. *Rozvoj medzinárodného práva verejného od staroveku po súčasnosť* [online]. Bratislava: Akadémia policajného zboru v Bratislave, 2014. [cit. 2020-01-03].

Dostupné na: <http://82.119.102.197:8080/webisnt/fulltext/clanky/PTaP2016-4/Rozvoj%20medzinárodného%20práva%20verejného%20MEDELSKÝ.pdf>

ELBERT, Ľudmila. *Rule of Law a medzinárodné právo* [elektronický zdroj]. Košice: UPJŠ v Košiciach, 2015, 59 s. [cit. 2020-01-05] ISBN 978-80-8152- 365-6. Dostupné na: https://www.upjs.sk/public/media/1084/Zbornik_54.pdf

Organizácia spojených národov. *Charta OSN* [online]. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na: [https://cloud5n.edupage.org/cloud/Charta-](https://cloud5n.edupage.org/cloud/Charta-OSN.pdf?z%3A2QVVF9gstAiik%2Fbn%2BwNv8SDBWpI5UgUjEWZdkh9SYqGevsuB7UjGvlZe8dNIhmd)

[OSN.pdf?z%3A2QVVF9gstAiik%2Fbn%2BwNv8SDBWpI5UgUjEWZdkh9SYqGevsuB7UjGvlZe8dNIhmd](https://cloud5n.edupage.org/cloud/Charta-OSN.pdf?z%3A2QVVF9gstAiik%2Fbn%2BwNv8SDBWpI5UgUjEWZdkh9SYqGevsuB7UjGvlZe8dNIhmd) Organizácia spojených národov. *Dodatok Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu k zločinu agresie* [online]. [cit. 2020-02-28]. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=396224>

VALENT, Jaroslav. Vytúžený mier zvaný Vestfálsky. In *Historická revue* [online]. 25.10.2018. [cit.2020-03-01] Dostupné na: http://www.historickarevue.com/clanok/vestfalsky_mier_1648

Normy:

15/1988 Zb: 1969: Vyhláška ministra zahraničných vecí o Viedenskom dohovore o zmluvnom práve